

OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda za pomirenje

#ConfidenceBuilding

Finansira
Evropska unija

Centar za
građansko
obrazovanje

Centre
for Civic
Education

METODOLOGIJA

Realizacija:	Prikupljanje podataka obavljeno od 21. do 29. januara 2025. godine
Uzorački okvir:	Popis stanovništva iz 2023. godine
Ciljna grupa:	Punoljetni stanovnici Crne Gore
Veličina uzorka:	1000
Tip uzorka:	Troetafni, stratifikovani, slučajni uzorak
	Prva etapa: region
	Druga etapa: domaćinstvo prostim slučajnim uzorkom
Tip istraživanja:	Treća etapa: član domaćinstva metoda rođendana
	CAPI prosječne dužine 10 minuta

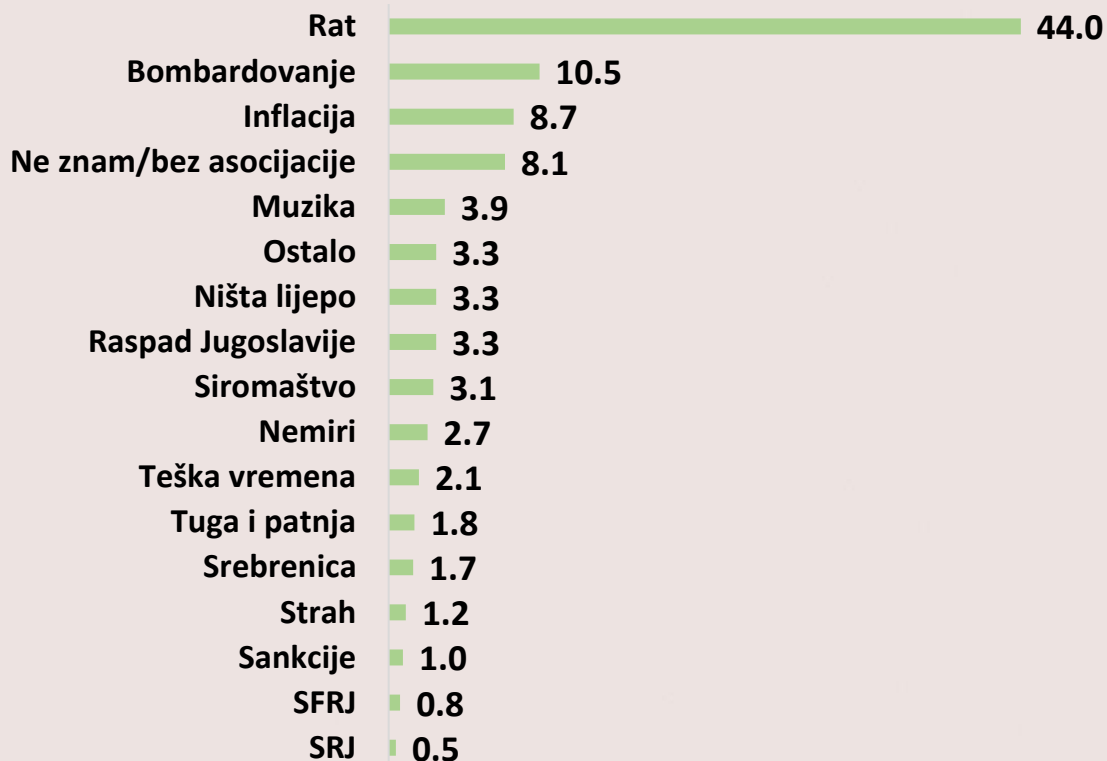
OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

#ConfidenceBuilding

Koje su vam prve asocijacije na 90e godine prošlog vijeka (odnosi se na Crnu Goru i region)?

Dominantno su negativne asocijacije građana i građanki Crne Gore na period 90ih jer se odnose na na rat (44,0%), a zatim i na bombardovanje (10,5%) i inflaciju (8,7%).

Takođe, ovaj period se povezuje sa ružnim sjećanjima, raspadom Jugoslavije, siromaštvom, nemirima, kao i opštim osjećajem tuge i patnje.

S druge strane, malo je onih koji imaju pozitivne asocijacije, a one se vezuje za muziku (3,9%).

Ukupno gledajući, ovo oslikava percepciju tog perioda kao jednog od najtežih u novijoj istoriji Balkana.

OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

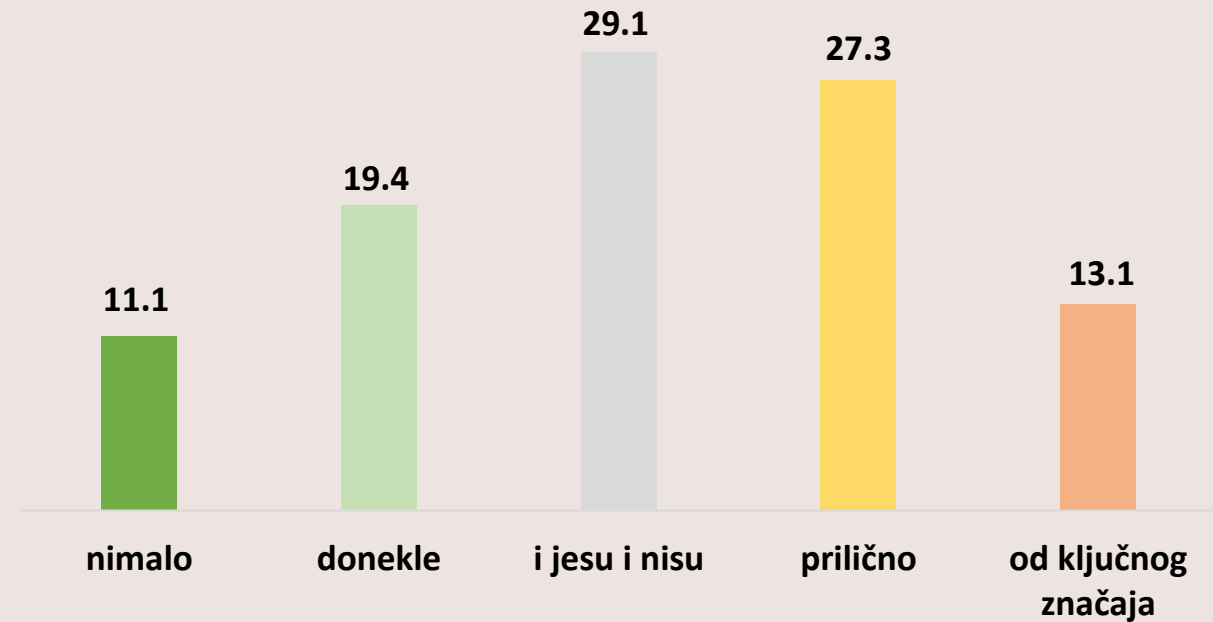
#ConfidenceBuilding

Koliko je period 90tih važan za naše društvo danas?

Većinsko je uvjerenje da su 90te godine, u nekom dijelu, važne za današnje društvo – oko 60% cijeni da je taj značaj priličan (27.3%), djelimičan (19.4%) ili ključan (13.1%).

Neutralan stav ima oko 30%, dok svega oko 11% cijeni da 90te nijesu uopšte važne.

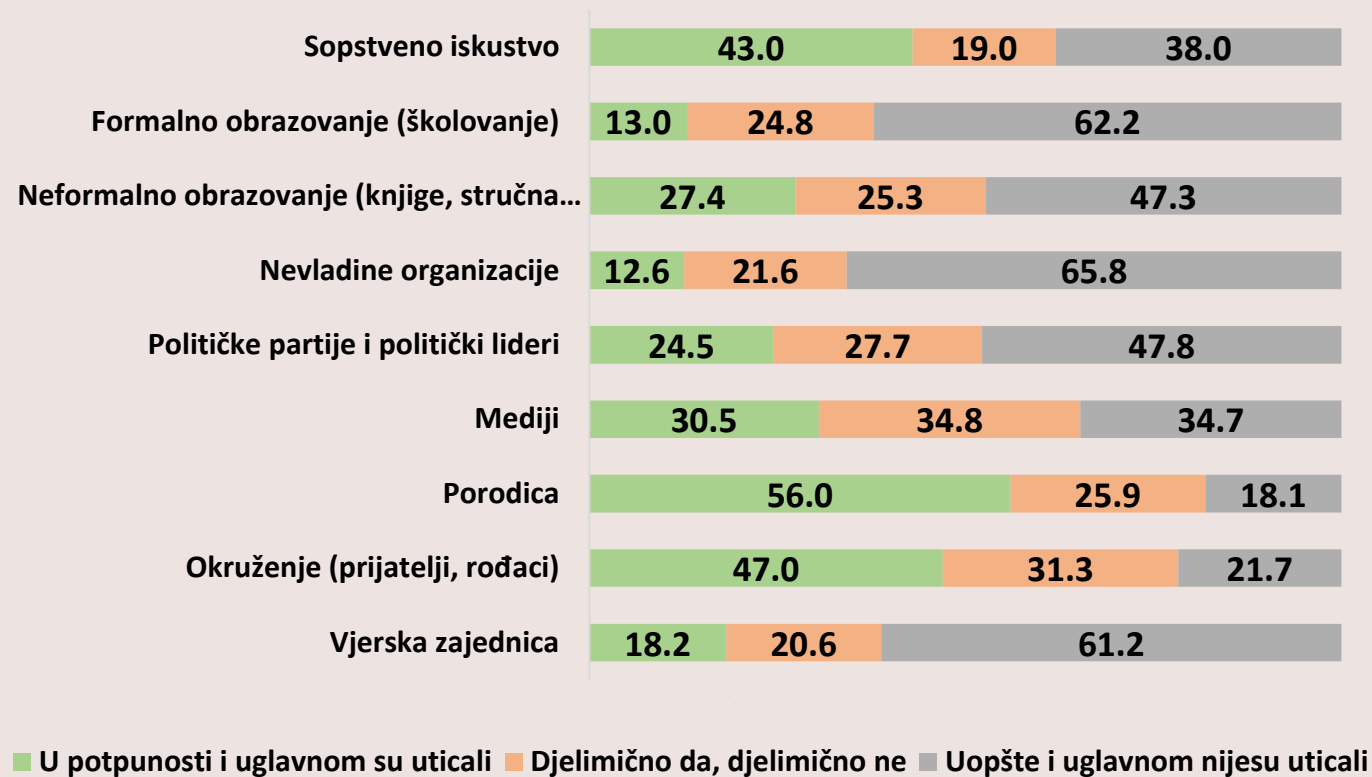
OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

#ConfidenceBuilding

Koliko su sljedeći činioci uticali na formiranje Vašeg mišljenja o dešavanjima 90ih?

Različiti činioci su oblikovali stavove građana i građanki o dešavanjima 90-ih.

Najveći uticaj imali su **porodica, okruženje, sopstveno iskustvo i mediji**, dok je značajno manji uticaj bio formalnog obrazovanja, nevladinih organizacija i vjerskih zajednica.

Ovo ukazuje na **prevalenciju ličnih kontakata i neposrednog okruženja** u oblikovanju percepcije 90ih u odnosu na institucionalne ili manje direktne izvore.

OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

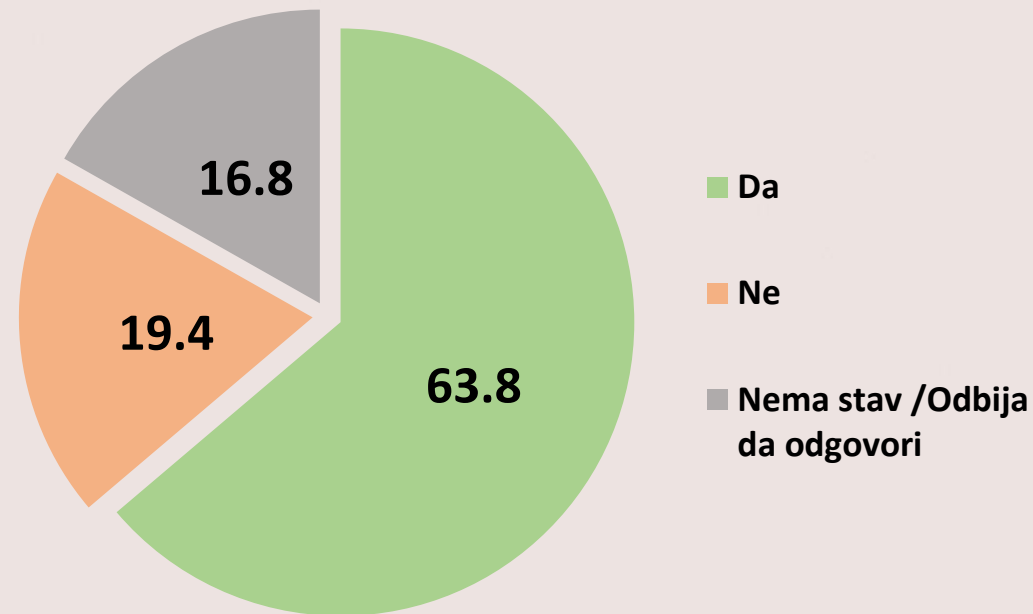
Tranziciona pravda
za pomirenje

#ConfidenceBuilding

Da li mladi tokom formalnog obrazovanja treba da uče o 90im?

Većinska pozicija ispitanih građana i građanki (63,8%) je da **mladi tokom formalnog obrazovanja treba da uče o dešavanjima 90-ih.**

OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

#ConfidenceBuilding

Finansira
Evropska unija

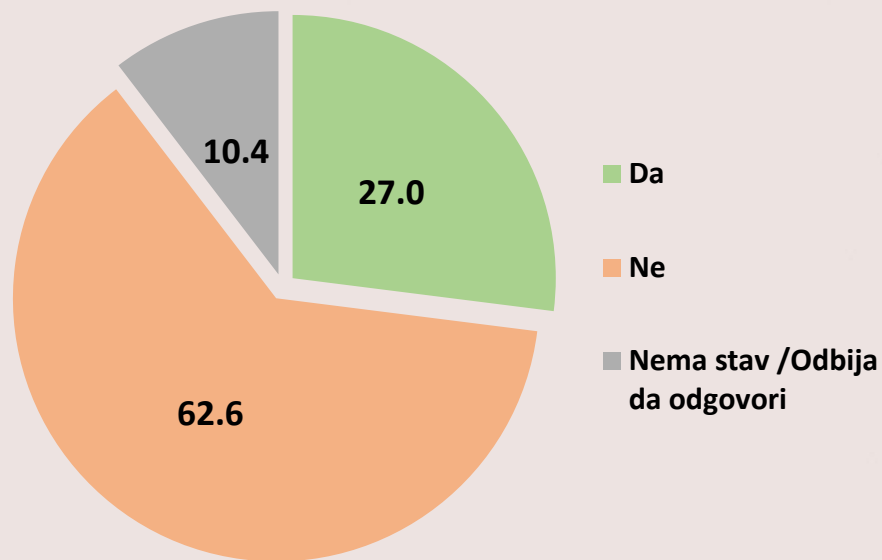

Centar za
građansko
obrazovanje

Centre
for Civic
Education

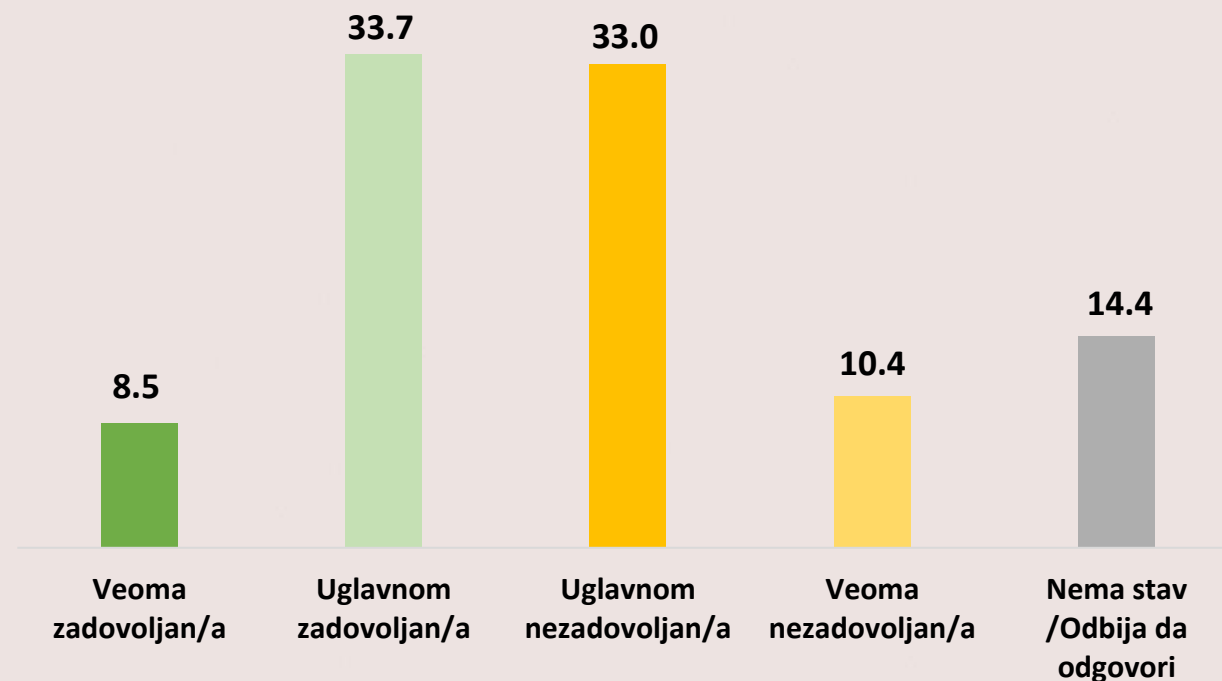
Da li ste Vi tokom svog formalnog obrazovanja učili o dešavanjima 90im?

Samo 27% ispitanika/ca je tokom formalnog obrazovanja učilo o periodu 90ih.

U kojoj mjeri ste zadovoljni ste zadovoljni kako se 90-te obrađuju u školama?

Podijeljena su mišljenja o načinu na koji su 90-te obrađene u školama, a blago pretežu oni koji su nezadovoljni 43,4% u odnosu na zadovoljne 42,2%.

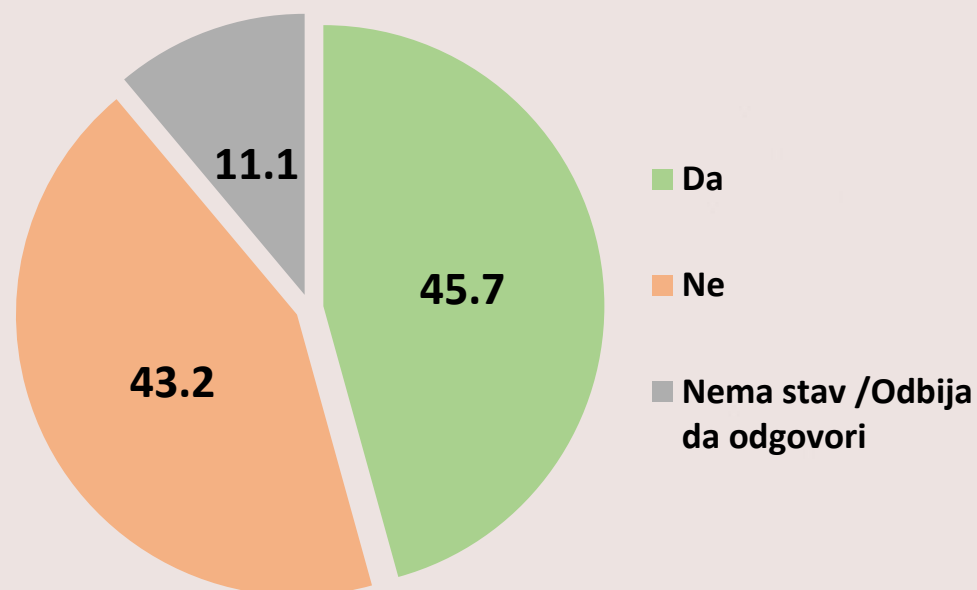
OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

#ConfidenceBuilding

Da li ste čuli za antiratni pokret 90ih u Crnoj Gori?

Nešto manje od polovine (45,7%) ispitanika/ca čulo je za antiratni pokret 90-ih u Crnoj Gori, dok 43,2% nije upoznato s njim.

Dodatnih 11,1% nema stav ili odbija da odgovori.

OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

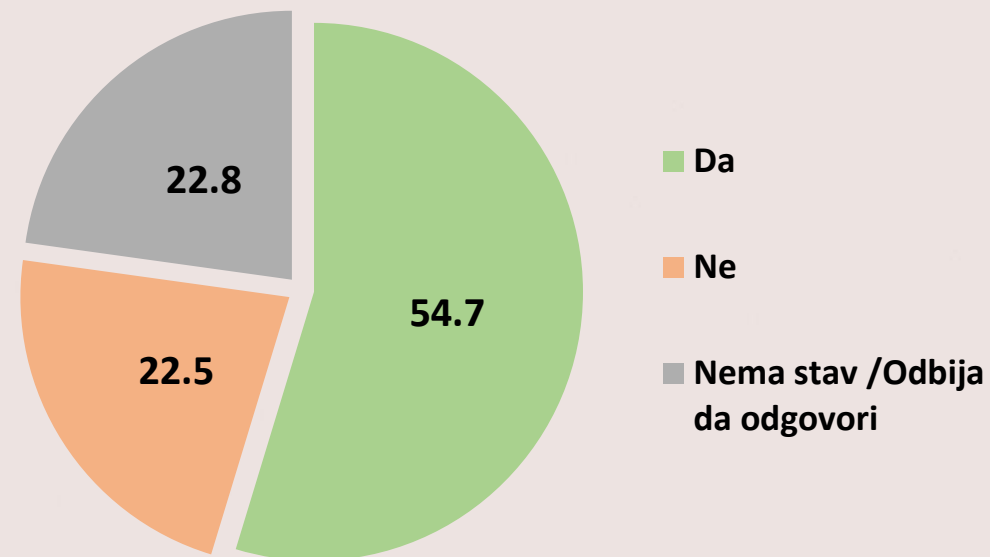
#ConfidenceBuilding

Da li ideologije i politike koje su dovele do ratnih sukoba i zločina tokom 90ih žive i danas u Crnoj Gori?

Više od polovine (54,7%) ispitanika/ca smatra da ideologije i politike koje su dovele do ratnih sukoba i zločina tokom 90-ih i dalje žive u Crnoj Gori.

S druge strane, 22,5% vjeruje da one više nisu prisutne, a 22,8% nema stav ili odbija da odgovori.

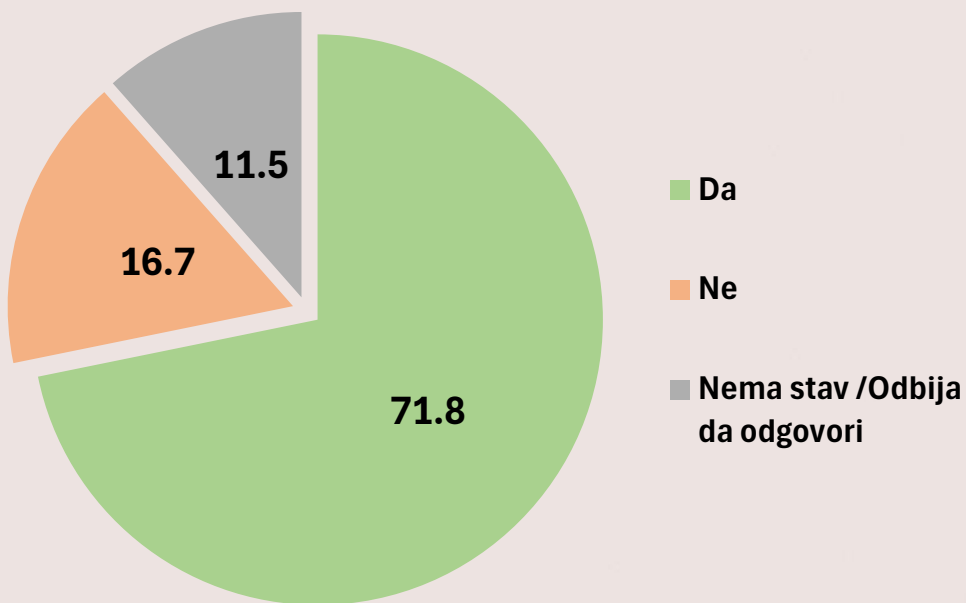
OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

#ConfidenceBuilding

Da li je Crna Gora učestvovala u ratovima 90ih na prostoru bivše Jugoslavije?

Većina ispitanika/ca (71,8%) smatra da je Crna Gora učestvovala u ratovima 90-ih na prostoru bivše Jugoslavije.

S druge strane, 16,7% vjeruje da nije, dok 11,5% nema stav ili odbija da odgovori.

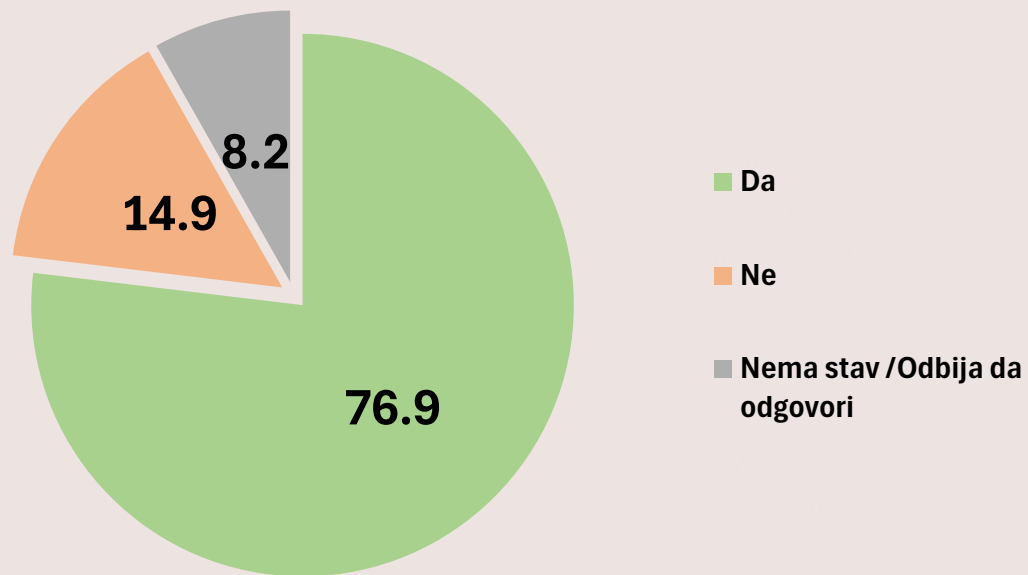
OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

#ConfidenceBuilding

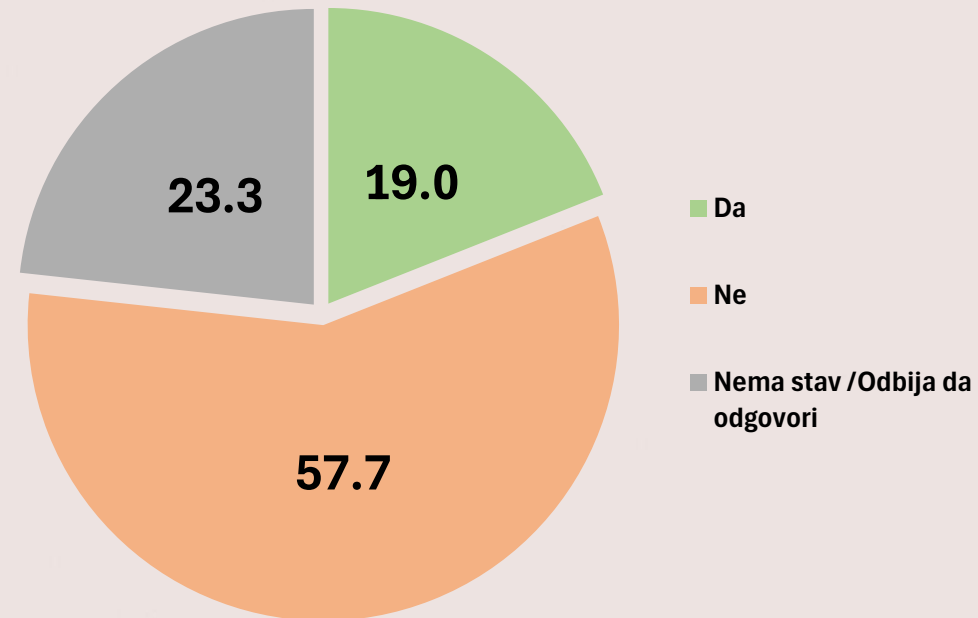

Da li ste čuli za napad na Dubrovnik oktobra 1991. godine?

Oko 4/5 ispitanika/ca (76,9%) zna za napad na Dubrovnik iz oktobra 1991. godine.

Da li je napad na Dubrovnik bio opravdana vojna akcija?

Većina onih koji su čuli za napad na Dubrovnik (57,7%) smatra da to nije bila opravdana vojna akcija.

Ipak, nešto manje od 1/5 (19%) to vidi kao opravdanu akciju, dok skoro 1/4 (23,3%) nema stav ili odbija da odgovori.

OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

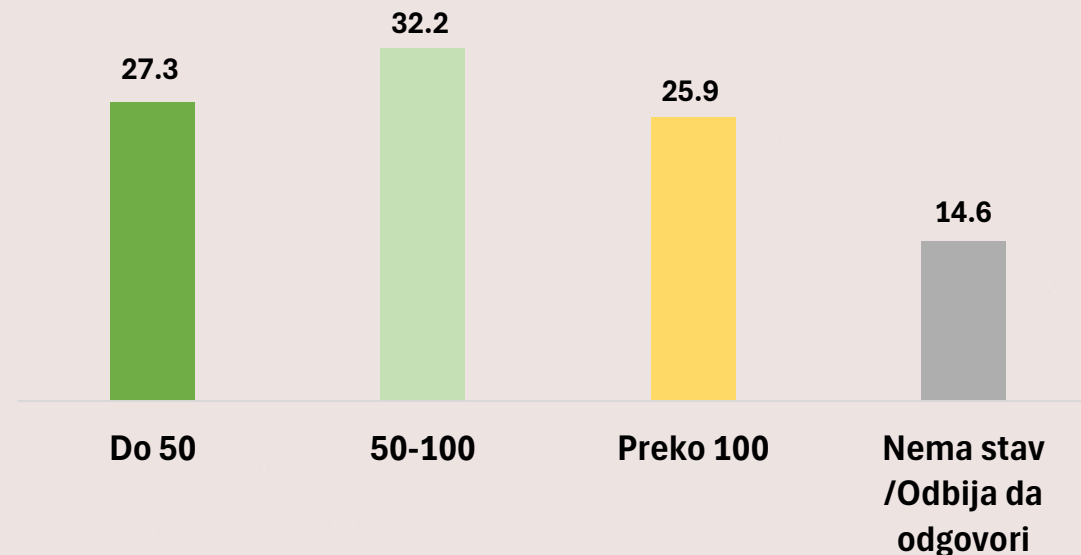
#ConfidenceBuilding

Koliko je crnogorskih građana poginulo u napadu na Dubrovnik?

Većina ispitanih ne zna koliko crnogorskih građana poginulih u napadu na Dubrovnik.

Blizu trećine procjenjuje da je broj poginulih bio između 50 i 100, dok nešto više od četvrtine vjeruje da ih je bilo manje od 50.

Oko četvrtine - 25,9% - smatra da je broj bio veći od 100.

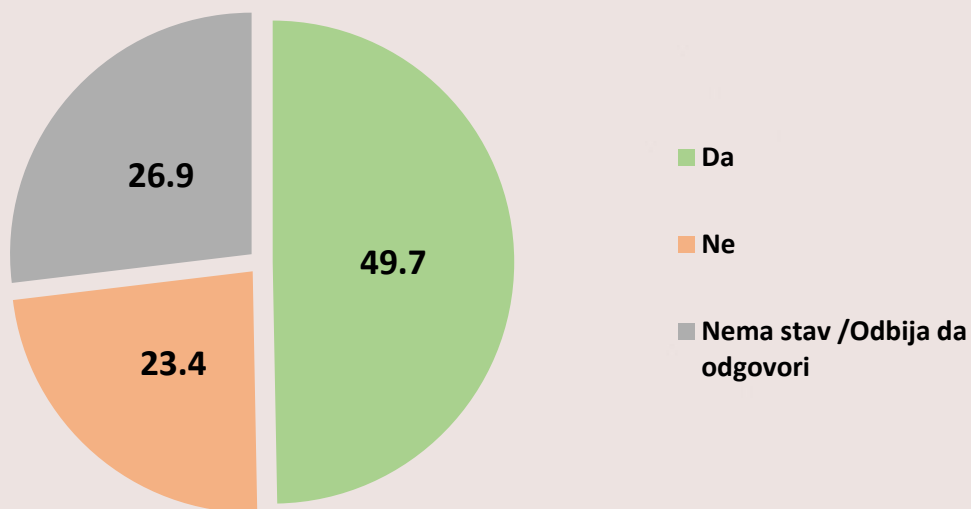
OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

#ConfidenceBuilding

Da li je na prostoru Crne Gore bilo ratnih zločina?

Skoro polovina - 49,7% - ispitanika/ca smatra da je na prostoru Crne Gore bilo ratnih zločina, dok istovremeno 23,4% vjeruje da ih nije bilo.

Dodatnih 26,9% nema stav ili odbija da odgovori.

OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

#ConfidenceBuilding

Finansira
Evropska unija

Centar za
gradansko
obrazovanje

Centre
for Civic
Education

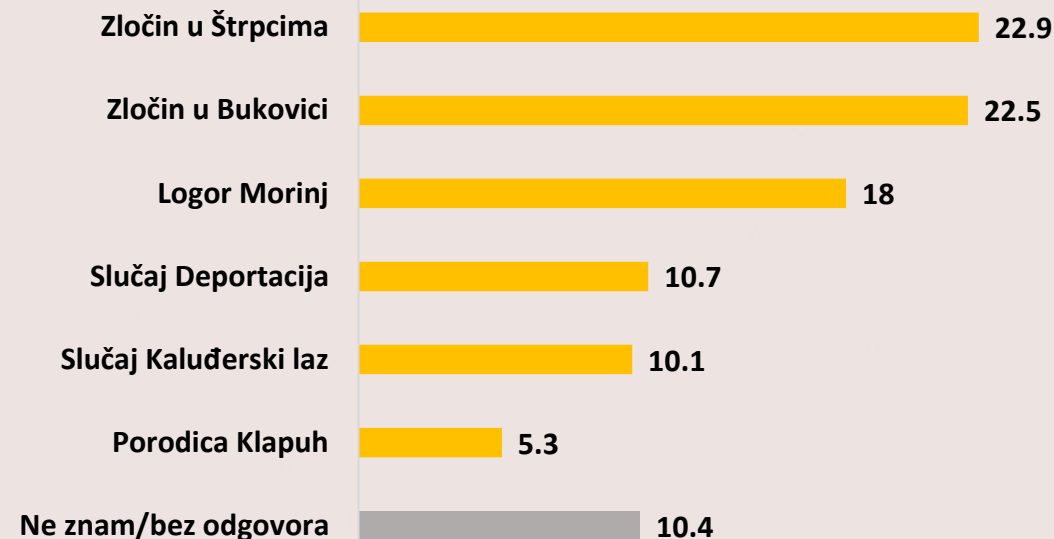
Za koje zločine počinjene na teritoriji Crne Gore znate?

Među ispitanicima/ama koji vjeruju da je na teritoriji Crne Gore bilo ratnih zločina, najviše njih zna za **zločin u Štrpcima** (22.9%), zatim **zločin u Bukovici** (22.5%) i **logor Morinj** (18%).

Slijede **slučaj Deportacija** (10.7%), zatim **slučaj Kaluđerski laz** (10.1%).

Najmanje ispitanika/ca upoznato je sa slučajem Porodice Klapuh (5.3%).

- spontani odgovori onih onih koji smatraju da je u Crnoj Gori bilo ratnih zločina -

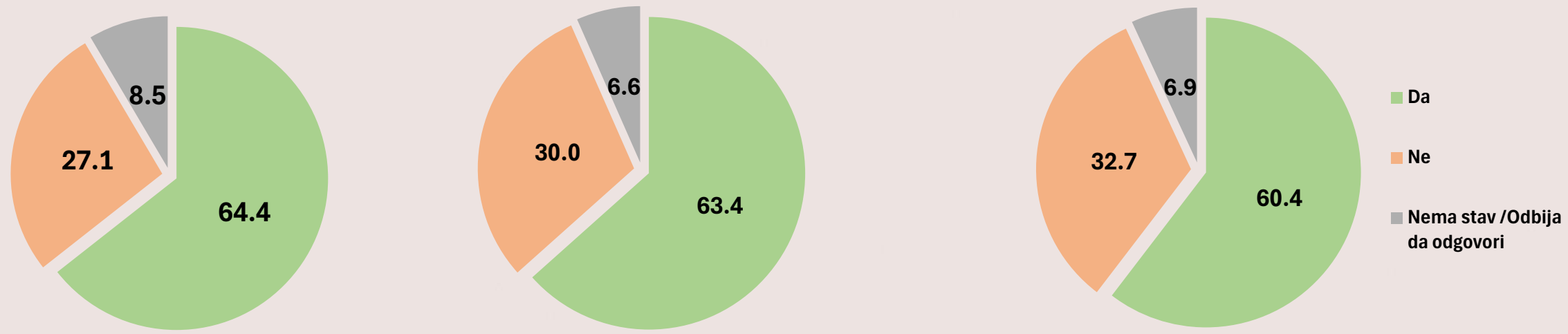

OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

#ConfidenceBuilding

Da li ste čuli za slučaj „Štrpci“ - slučaj „Deportacija“ - slučaj „Logor Morinj“?

Oko 2/3 ispitanika/ca čulo je za slučajeve „Štrpci“ (64.4%), „Deportacija“ (63.4%) i „Logor Morinj“ (60.4%), a preko četvrtine ne zna za ove slučajeve ni na direktan upit.

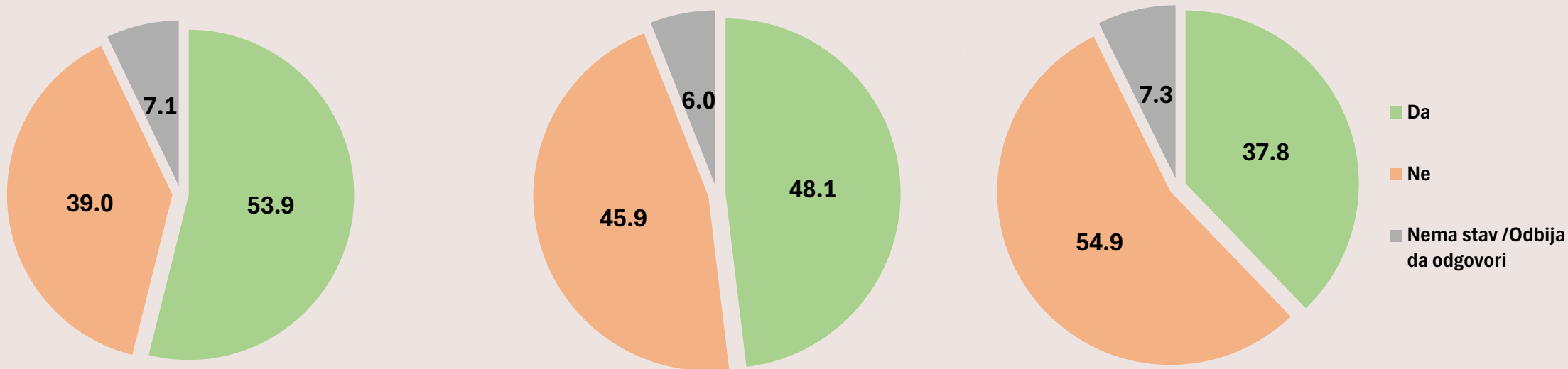

OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda za pomirenje

#ConfidenceBuilding

Da li ste čuli za slučaj „Bukovica“ - slučaj „Kaluđerski laz“ - slučaj „Klapuh“?

Oko polovine ispitanika/ca čulo je za slučaj “Bukovica” (53,9%) i “Kaluđerski laz” (48.1%), a većina nije upoznata sa slučajem “Klapuh”.

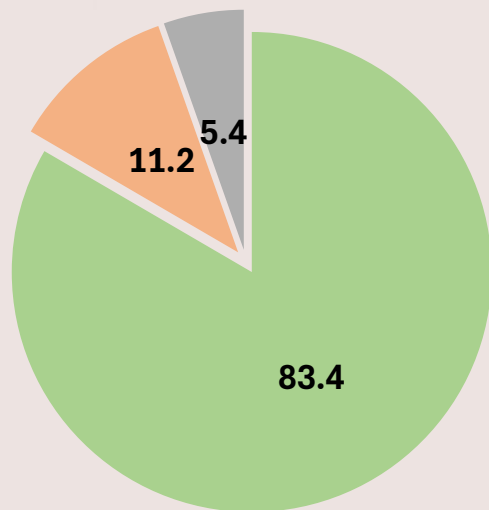
OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

#ConfidenceBuilding

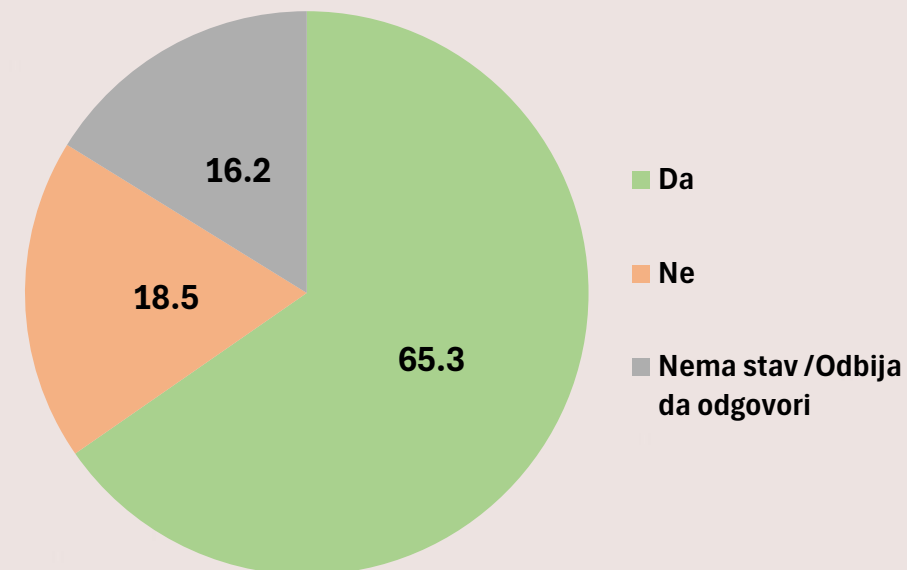
Da li znate što se desilo u Srebrenici jula 1995. godine?

Velika većina ispitanika/ca - 83,4% - navodi da zna što se dogodilo u Srebrenici jula 1995. godine.

Da li je u Srebrenici počinjen genocid?

oni koji navode da znaju šta se desilo u Srebrenici

Preko 65% ispitanika/ca, koji navode da znaju šta se dogodilo u Srebrenici jula 1995. godine, smatra da je tamo počinjen genocid.

S druge strane, manje od petine (18,5%) ne dijeli to mišljenje, dok 16,2% ne može da se odredi.

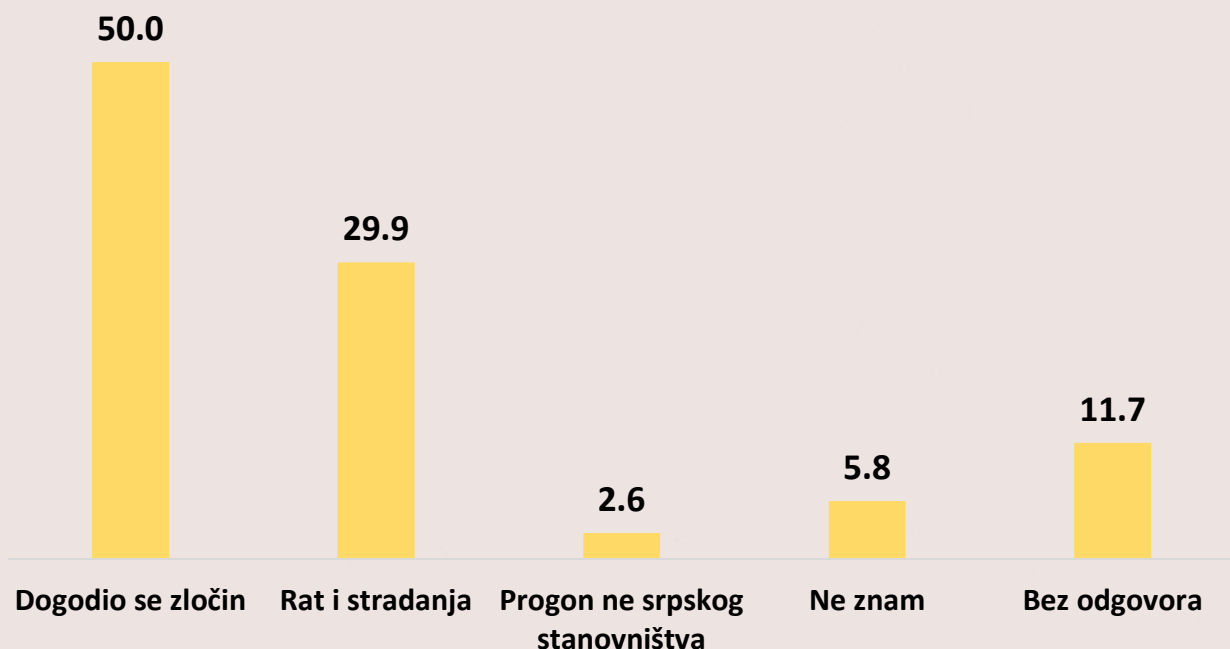
OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

#ConfidenceBuilding

Što se, po Vašem mišljenju, dogodilo u Srebrenici?

oni koji navode da se nije dogodio genocid

Među ispitanicima/ama koji ne smatraju događaje u Srebrenici genocidom (18.5% iz ukupnog dijela), polovina je na stanovištu da se **dogodio zločin**, dok manje od trećine to vidi kao **rat i stradanje**.

Vrlo mali procenat njih prepoznaje progon nesrpskog stanovništva, što može ukazivati na različite percepcije događaja ili nedostatak informacija.

Takođe, ni među njima jedan broj se ne određuje.

OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

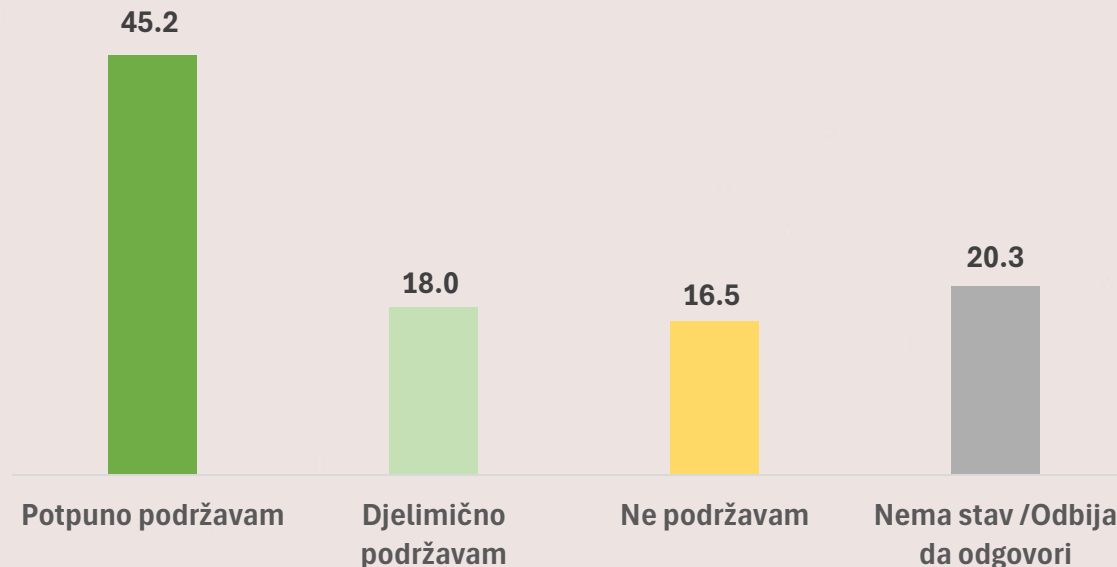
Tranziciona pravda
za pomirenje

#ConfidenceBuilding

Kakav je vaš stav o podršci Vlade Crne Gore Rezoluciji Ujedinjenih nacija o Međunarodnom danu sjećanja na žrtve genocida u Srebrenici?

Iza odluke Vlade Crne Gore da podrži Rezoluciju UN o Međunarodnom danu sjećanja na žrtve genocida u Srebrenici stoji preko 63.3% ispitanih građana/ki, dok je 16,5% ne podržava, a 20,3% nema stav ili odbija da odgovori.

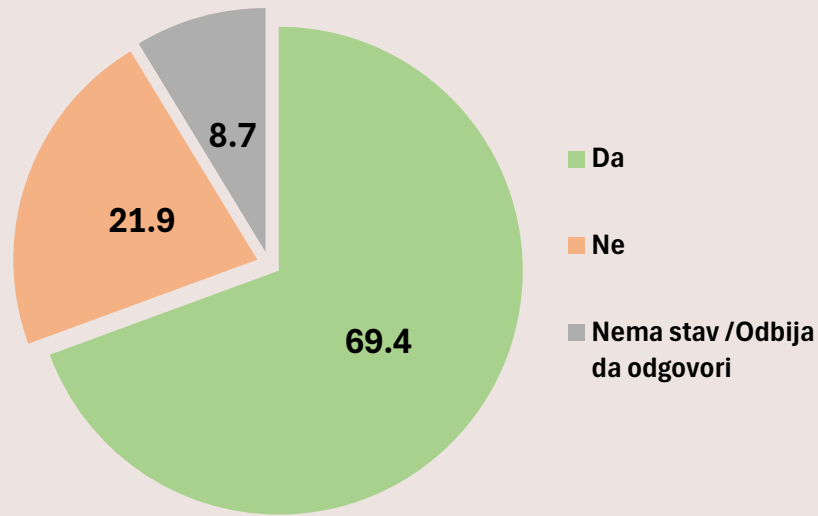
OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

#ConfidenceBuilding

Da li ste čuli za operaciju "Oluja" iz 1995. godine? Što je, po Vašem mišljenju, operacija „Oluja“? (oni koji su čuli za operaciju „Oluja“)

Blizu 70% ispitanika/ca čulo je za akciju "Oluja", dok preko petine nije upoznato s ovim događajem.

Oko 80% ispitanika/ca koji su čuli za operaciju "Oluja" smatra da je ona bila "udruženi zločinački poduhvat", kako je navedeno u presudi Haškog suda.

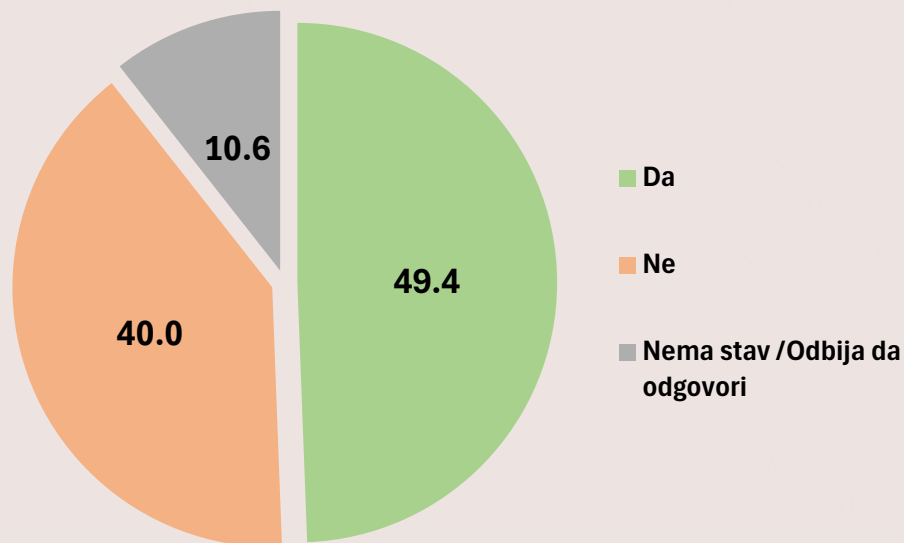
OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

#ConfidenceBuilding

Da li ste čuli za slučaj "Lora"?

Oko jedne polovine (49,4%) ispitanika/ca čulo je za slučaj "Lora", dok 40% nije upoznato s njim.

Dodatnih 10,6% nema stav ili odbija da odgovori.

OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

#ConfidenceBuilding

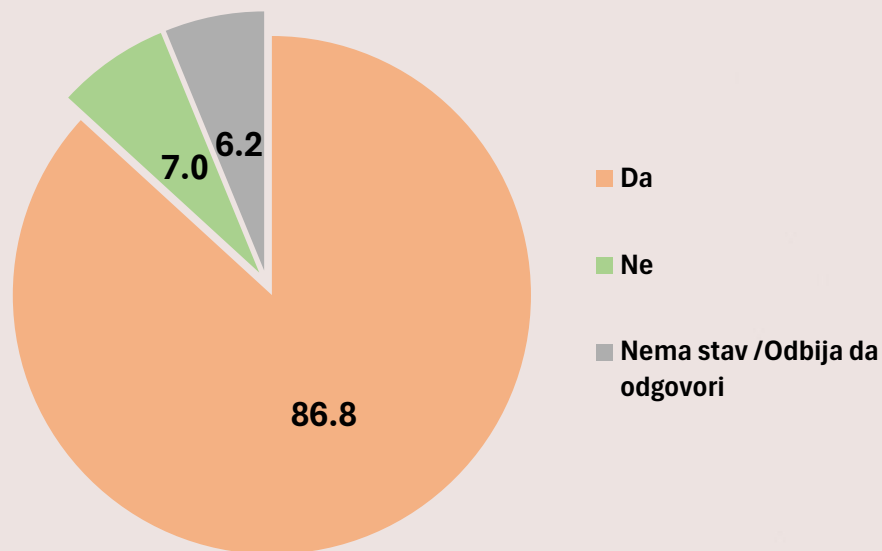
Ko su bile žrtve u logoru Lora?

(oni koji su čuli za slučaj „Lora“)

Srbi i Crnogorci se vide kao **dominantna grupa stradalih**, dok manji procenat prepoznaje žrtve među drugim etničkim i vjerskim zajednicama.

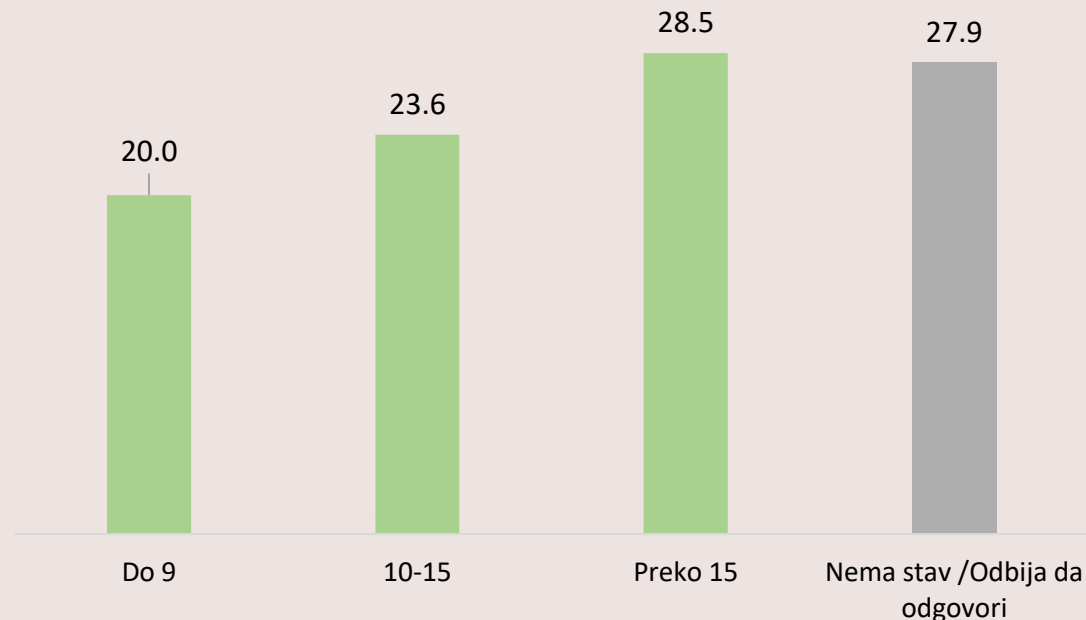
Da li znate za NATO intervenciju na SRJ 1999. godine?

Velika većina - 86,8% - zna za NATO intervenciju na SRJ (Srbiju i Crnu Goru) 1999. godine.

Koliko je ljudi poginulo u Crnoj Gori tokom NATO bombardovanja?

(koji znaju za NATO bombardovanje)

Većina ispitanika/ca ne zna broj poginulih u Crnoj Gori tokom NATO bombardovanja 1999. godine podijeljena.

Tako 28,5% vjeruje da je poginulo više od 15 ljudi, dok 23,6% procjenjuje da je broj između 10 i 15, a 20% da je stradalo do 9 osoba.

Dodatnih 27,9% nema stav ili odbija da odgovori

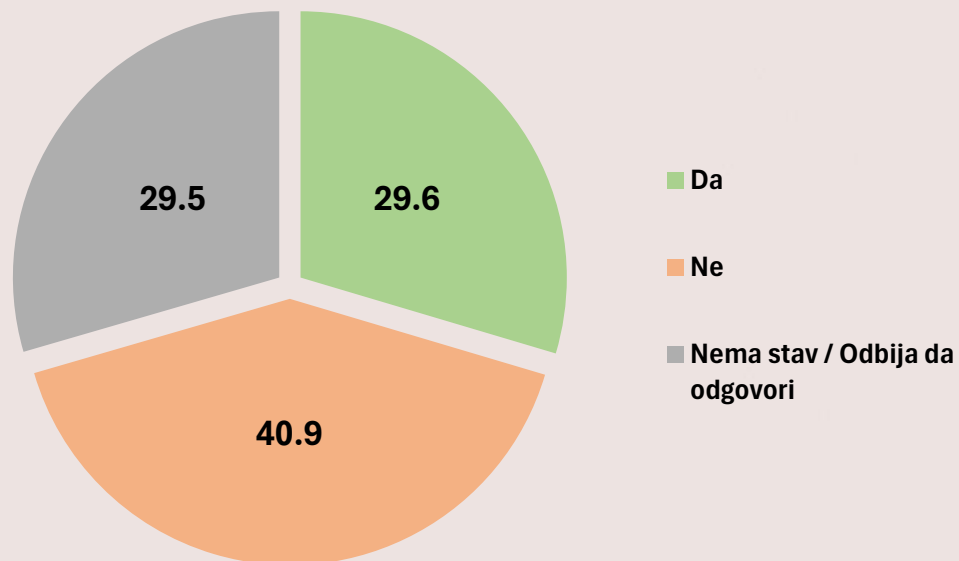
OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

#ConfidenceBuilding

Da li se, prema Vašem mišljenju, država Crna Gora suočila sa svojom ratnom prošlošću iz 90ih?

Većina ispitanika/ca (40,9%) smatra da se Crna Gora nije suočila sa svojom ratnom prošlošću iz 90-ih, dok 29,6% vjeruje da jeste.

Skoro trećina ispitanika/ca (29,5%) nema stav ili odbija da odgovori na ovo pitanje.

OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

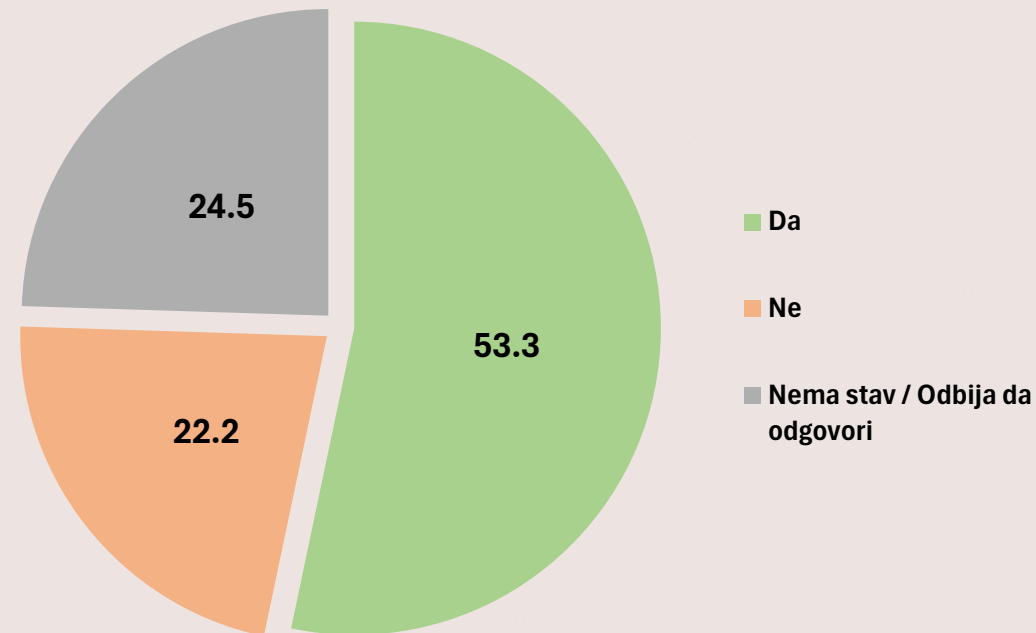
#ConfidenceBuilding

Podržavate li proces suočavanja sa ratnom prošlošću 90ih u Crnoj Gori?

Više od polovine ispitanika/ca (53,3%) podržava proces suočavanja sa ratnom prošlošću 90-ih u Crnoj Gori.

S druge strane, 22,2% ne podržava takav proces, dok 24,5% nema stav ili odbija da odgovori.

OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

#ConfidenceBuilding

Finansira
Evropska unija

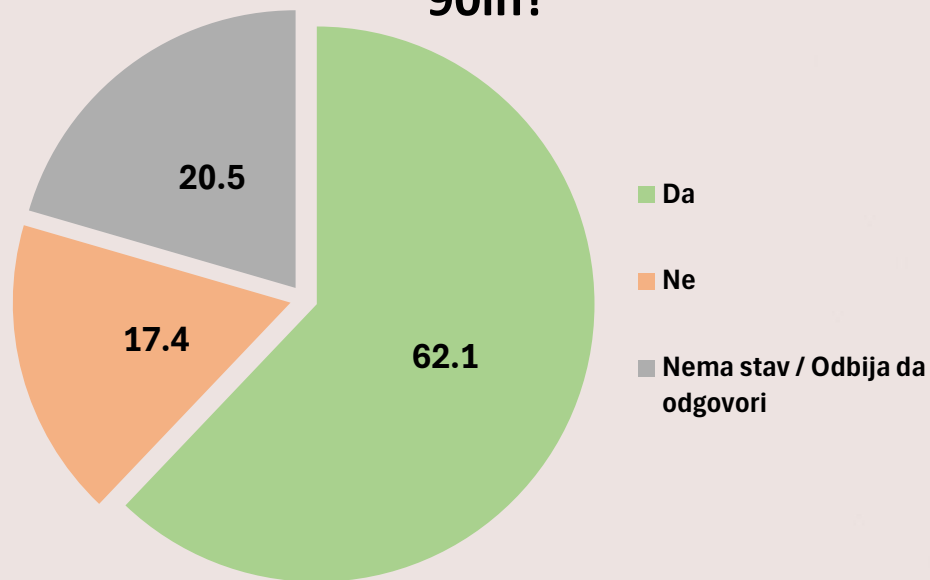

Centar za
gradansko
obrazovanje

Centre
for Civic
Education

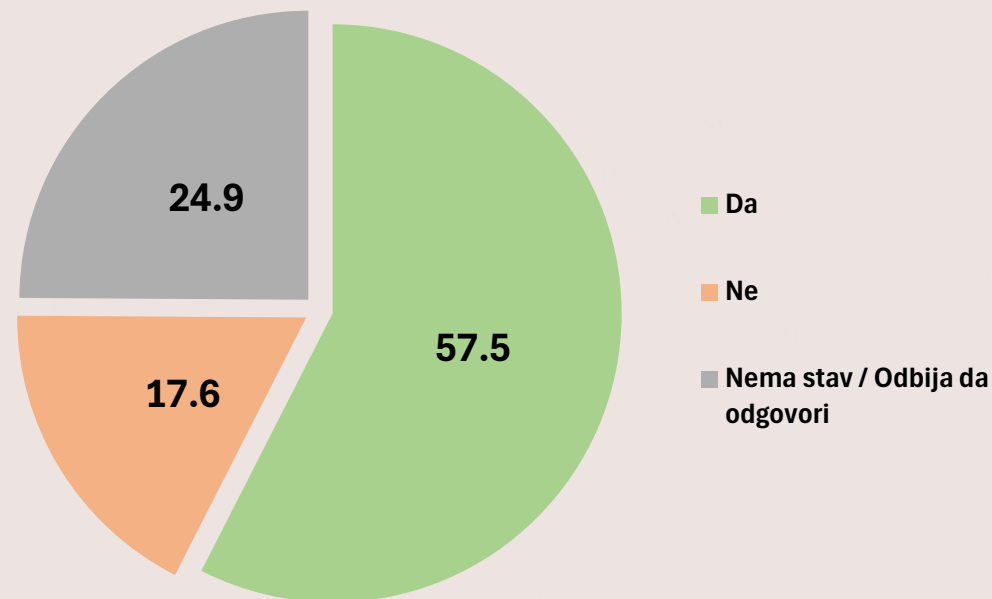

Podržavate li regionalnu saradnju u istraživanju i procesuiranju ratnih zločina 90ih?

Skoro 2/3 ispitanika/ca (62,1%) podržava regionalnu saradnju u istraživanju i procesuiranju ratnih zločina 90-ih.

Da li podržavate osnivanje Regionalne komisije za utvrđivanje činjenica o ratnim zločinima i drugim teškim kršenjima ljudskih prava počinjenih na prostoru bivše Jugoslavije od 1. januara 1991. do 31. decembra 2001. (REKOM)?

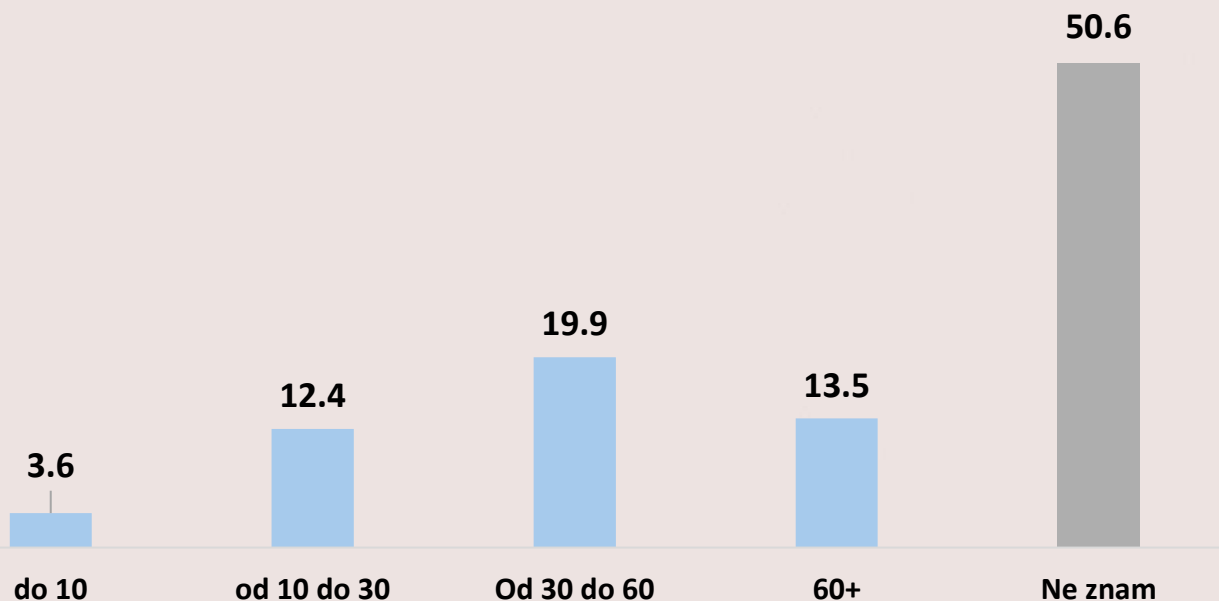
Osnivanje REKOM-a podržava 57,5% građana/ki Crne Gore.

OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

#ConfidenceBuilding

Da li znate koliko se građana/ki Crne Gore i dalje vodi kao nestalo tokom ratova 90ih?

Više od polovine ispitanika/ca ne zna koliko se građana/ki Crne Gore i dalje vodi kao nestala lica tokom ratova 90-ih.

Od onih koji imaju procjenu, **oko petine vjeruje da ih je između 30 i 60**, dok 13,5% smatra da ih je više od 60.

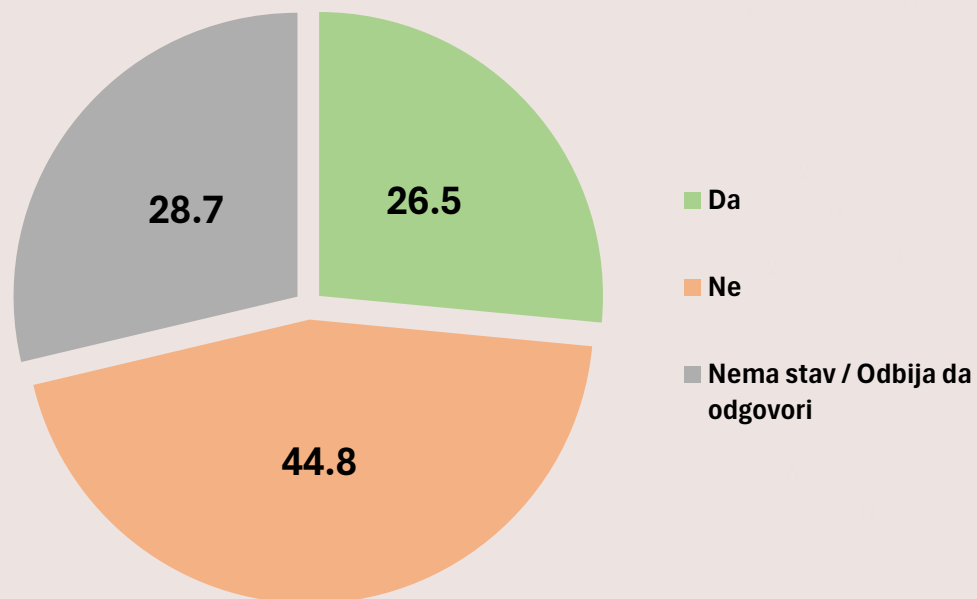
OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

#ConfidenceBuilding

Da li ste čuli da je podignut neki spomenik žrtvama ratova 90ih u Crnoj Gori?

Oko 1/4 ispitanika/ca čulo je da je u Crnoj Gori podignut neki spomenik žrtvama ratova 90-ih, dok 2/5 petine nije upoznato s tim.

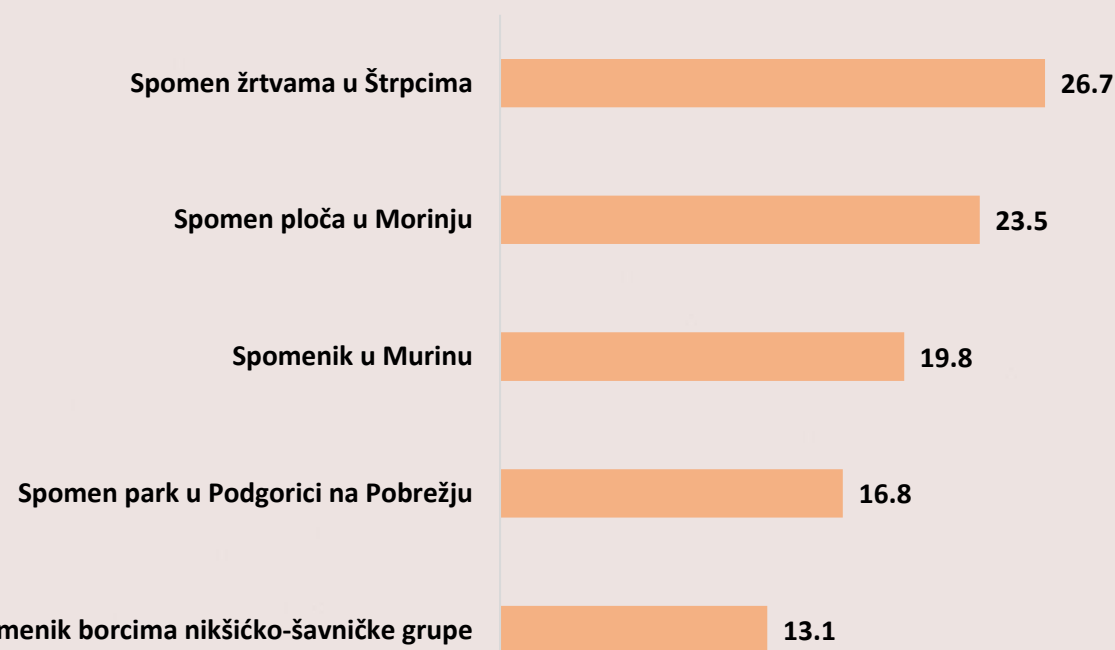
OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

#ConfidenceBuilding

Koji spomenik?

(oni koji su čuli da je u Crnoj Gori podignut neki spomenik žrtvama ratova 90ih)

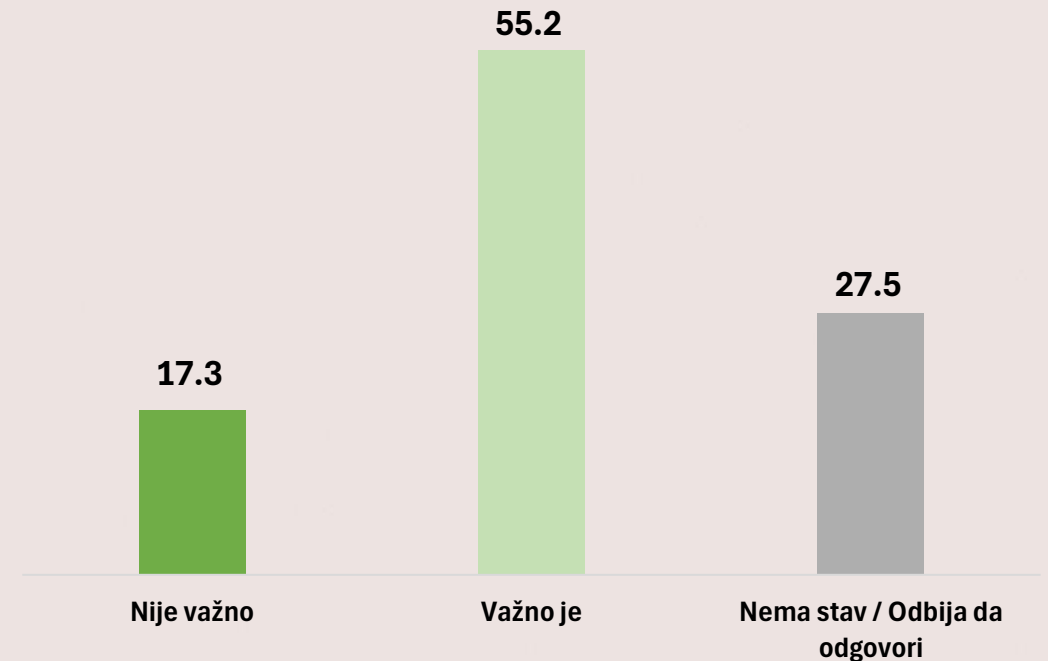
Najprepoznatljiviji spomenik je onaj posvećen žrtvama u Štrpcima, zatim spomen ploča u Morinju i spomenik u Murinu.

Manju prepoznatljivost imaju spomen park u Podgorici na Pobrežju i spomenik borcima nikšićko-šavničke grupe.

Da li je važno da država finansira projekte koji dokumentuju ratne zločine i sjećanje na žrtve?

Više od polovine ispitanika/ca (55,2%) smatra da je važno da država finansira projekte koji dokumentuju ratne zločine i čuvaju sjećanje na žrtve.

S druge strane, 17,3% vjeruje da to nije važno, dok 27,5% nema stav ili odbija da odgovori.

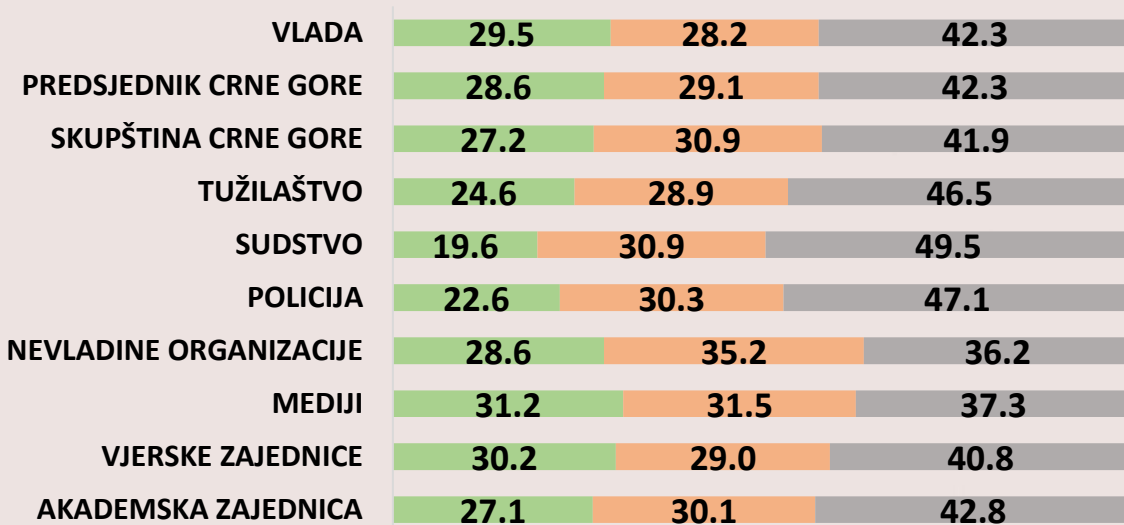
OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

#ConfidenceBuilding

Da li se navedeni društveni subjekti zalažu za tranzicionu pravdu i suočavanje s prošlošću?

■ Uglavnom i u potpunosti se zalažu ■ Ponekad da, ponekad ne
■ Uglavnom i u potpunosti se ne zalažu

Podijeljeno je mišljenje o zalaganju različitih društvenih subjekata za **tranzicionu pravdu i suočavanje s prošlošću, uz zabrinjavajuće lošu ocjenu institucija.**

Tužilaštvo (46,5%), sudstvo (49,5%) kao i **policija (47,1%)** su u vrhu onih koji su najlošije ocijenjeni kad je riječ o zalaganju za tranzicionu pravdu i suočavanje s prošlošću. Slijede **Vlada (42,3%), Predsjednik (42,3%) i Skupština (41,9%)** sa, takođe, lošim ocjenama.

NVO sektor i mediji imaju najviše pozitivnih ocjena. I pored toga što je malo NVO koje se bave ovom temom **28,6%** ispitanika/ca prepoznaje to zalaganje, a u slučaju **medija** to je **31,2%**.

Vjerske zajednice i akademska zajednica su slično ocjenjene.

OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

#ConfidenceBuilding

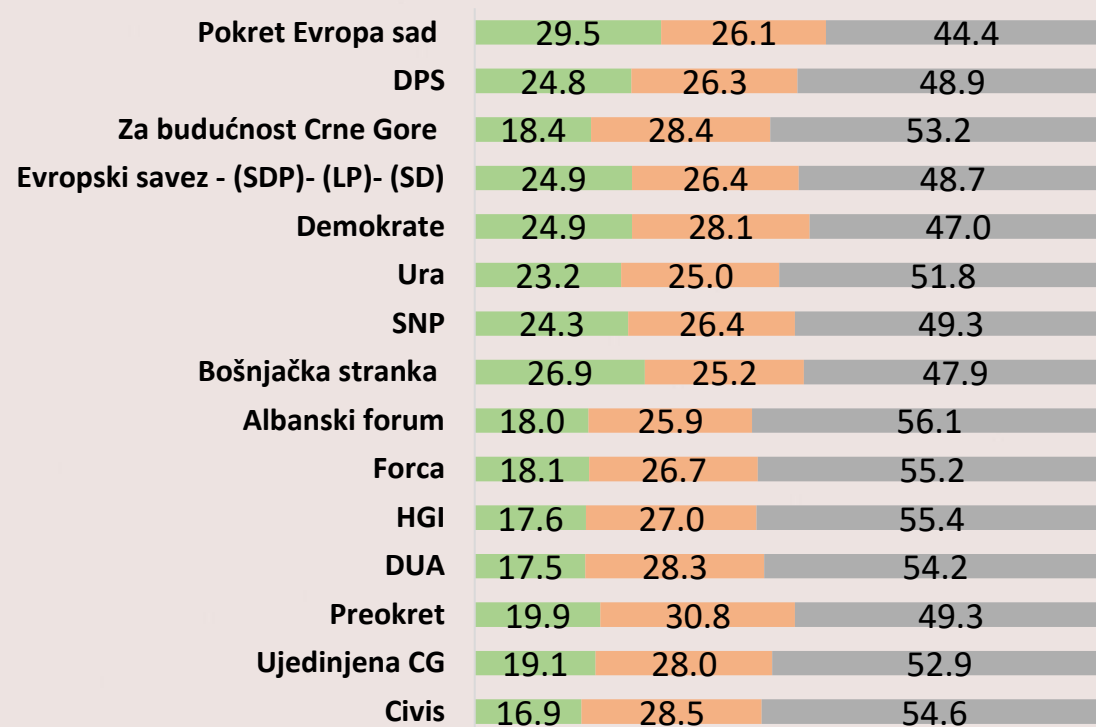
Da li se navedene političke partije/koalicije zalažu za tranzicionu pravdu i suočavanje s prošlošću?

Većina ispitanika/ca smatra da partijski subjekti u Crnoj Gori ne pružaju dovoljno snažnu podršku tranzicionoj pravdi i suočavanju s prošlošću, niti da su snažni zagovornici ovog pitanja, ali prepoznaju određene razlike.

Najviši procenat negativnih ocjena imaju Albanski forum (56,1%), FORCA (55,2%), HGI (55,4%) i DUA (54,2%), a blizu ili znad 50% negativnih ocjena bilježe Za budućnost Crne Gore – NOVA i DNP (53,2%), CIVIS (54,6%), Ujedinjena Crna Gora (52,9%) i Preokret (49,3%), što ukazuje na percepciju da nedovoljnog angažovanja na ovom pitanju.

Najviše pozitivnih ocjena imaju BS (26,9%), DPS (24,8%), PES (29,5%) i Evropski savez (24,9%), što ih svrstava među političke subjekte koji su relativno bolje ocjenjeni u kontekstu zalaganja za suočavanje s prošlošću.

Demokrate (24,9%) i URA (23,2%), takođe, imaju nešto više pozitivnih ocjena u poređenju s drugim partijama, ali i dalje značajan procenat negativnih stavova.

- Uglavnom i u potpunosti se zalažu
- Ponekad da, ponekad ne
- Uglavnom i u potpunosti se ne zalažu

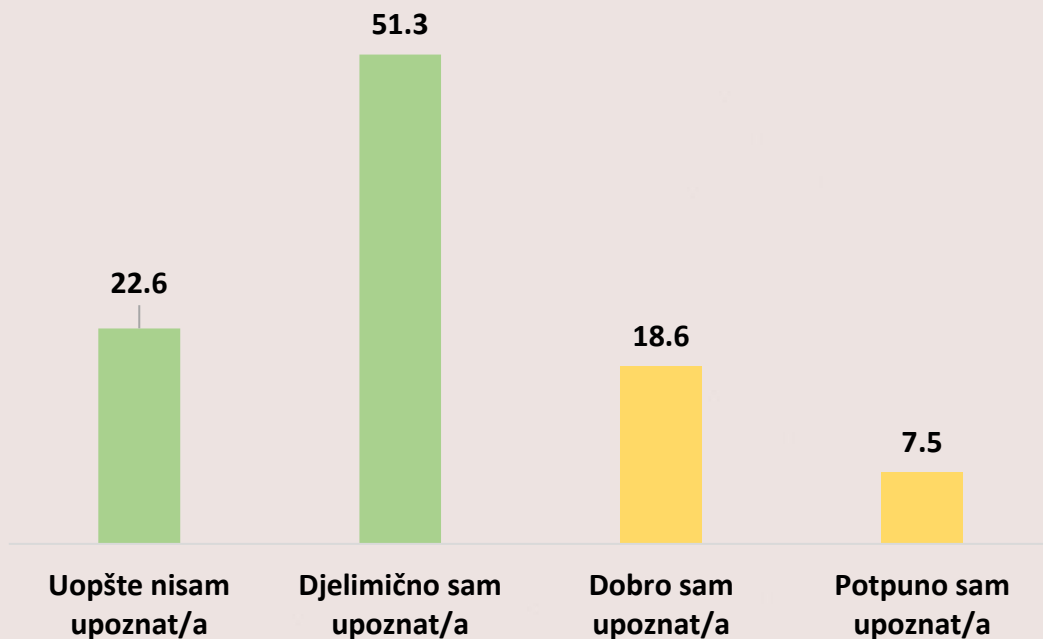
OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

#ConfidenceBuilding

Koliko ste upoznati sa presudama međunarodnih sudova vezanih za ratne zločine u bivšoj Jugoslaviji?

Većina ispitanika/ca (77,4%) ima određeni nivo informisanosti o presudama međunarodnih sudova vezanih za ratne zločine u bivšoj Jugoslaviji, pri čemu je 51,3% djelimično upoznato, 18,6% dobro upoznato, a 7,5% potpuno upoznato.

S druge strane, 22,6% navodi da uopšte nije upoznato s ovim presudama.

OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

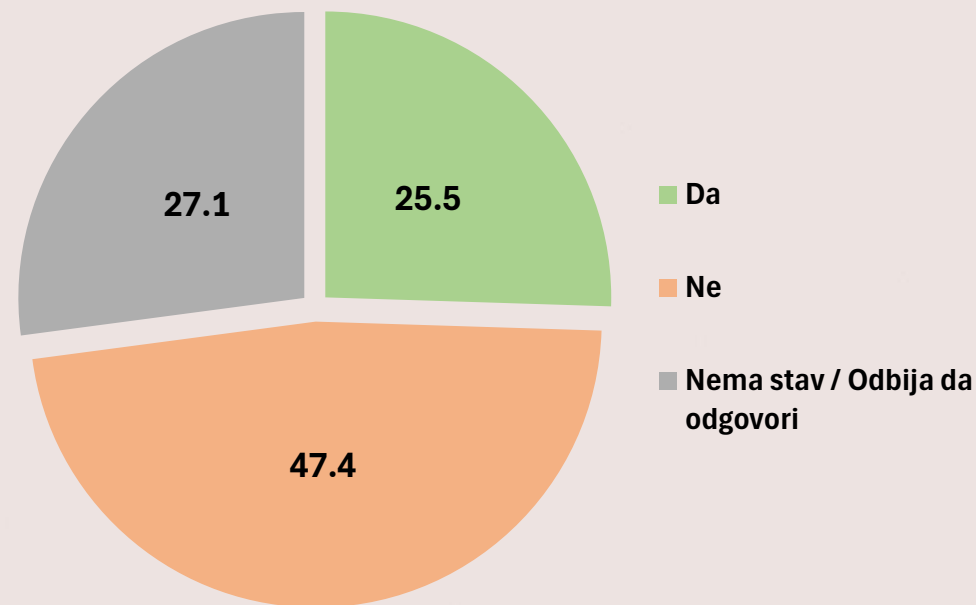
Tranziciona pravda
za pomirenje

#ConfidenceBuilding

Da li crnogorsko pravosuđe ima kapaciteta da procesuirat ratne zločine?

Gotovo polovina ispitanika/ca smatra da crnogorsko pravosuđe nema kapaciteta da procesuirat ratne zločine, dok oko četvrtine vjeruje da ima, a preko četvrtine ne može da se oko toga odredi.

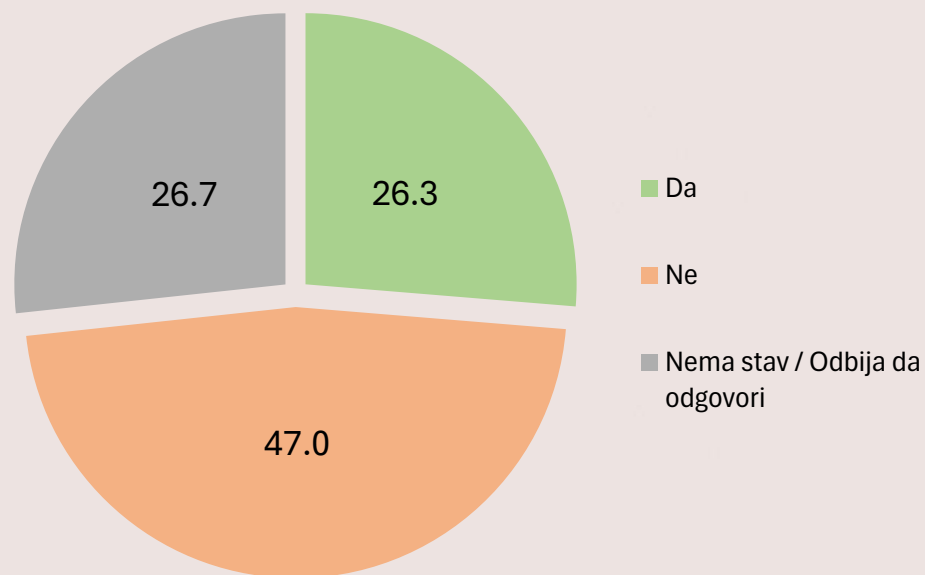
OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

#ConfidenceBuilding

Da li znate da je neko od građana/ki Crne Gore optužen za ratne zločine počinjene 90ih u Crnoj Gori ili van Crne Gore?

Skoro polovina ispitanika/ca (47,0%) nije upoznata s tim da je neki građanin/ka Crne Gore optužen za ratne zločine počinjene tokom 90-ih, dok samo 26,3% zna za takve slučajeve.

Dodatnih 26,7% nema stav ili odbija da odgovori.

OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

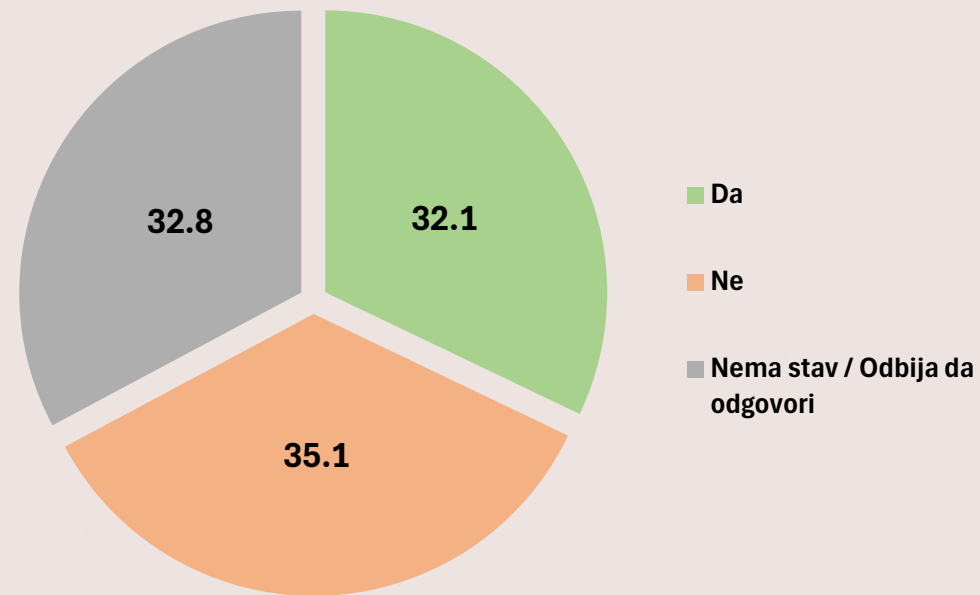
#ConfidenceBuilding

Da li se, prema Vama dostupnim informacijama, crnogorsko tužilaštvo bavilo ili se bavi istraživanjem slučajeva ratnih zločina?

Mišljenja ispitanika/ca o tome da li se crnogorsko tužilaštvo bavilo ili se bavi istraživanjem slučajeva ratnih zločina su **podijeljena** - 35,1% vjeruje da tužilaštvo nije radilo na ovim slučajevima, dok 32,1% smatra da jeste.

Dodatnih 32,8% nema stav ili odbija da odgovori.

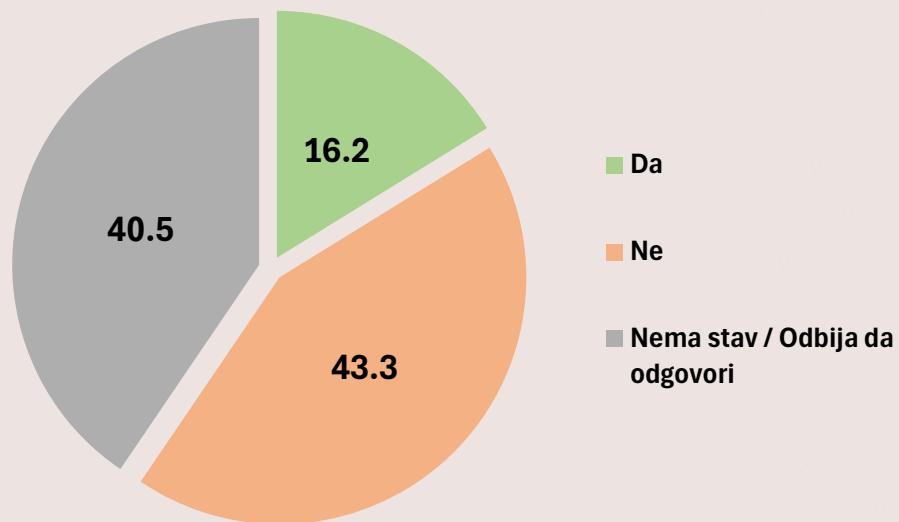
OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

#ConfidenceBuilding

Da li je, po Vama dostupnim informacijama, pred crnogorskim sudovima bilo suđenja za ratne zločine?

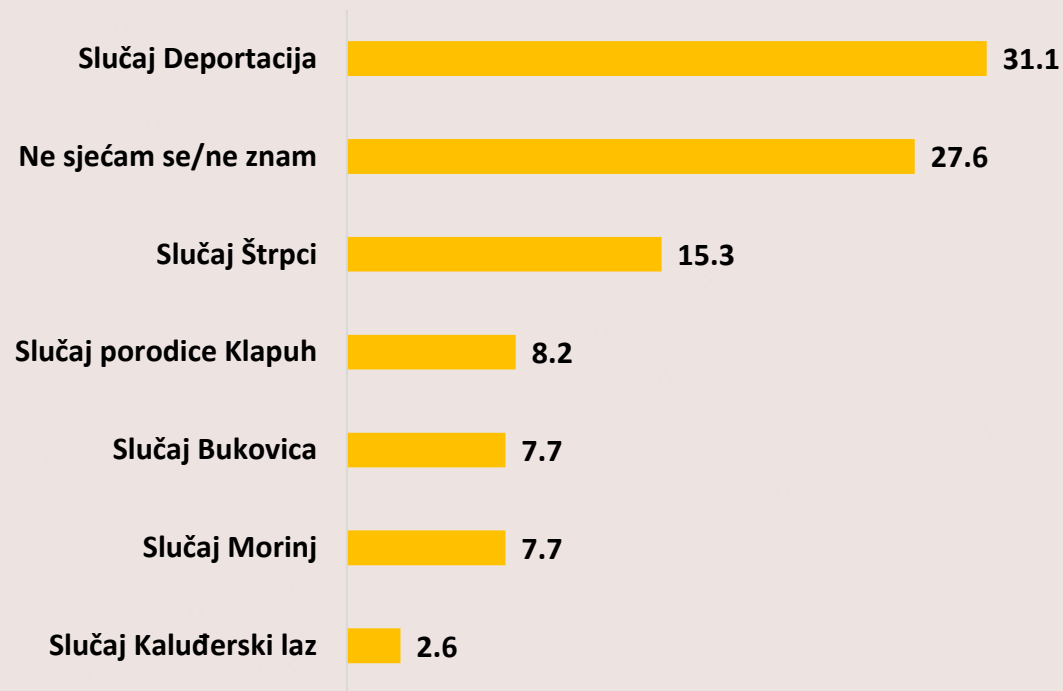
Većina ispitanika/ca nema jasnu sliku o suđenjima za ratne zločine pred crnogorskim sudovima - 43,3% vjeruje da ih nije bilo, a samo 16,2% da su se održala, pri čemu 40,5% nema stav.

OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

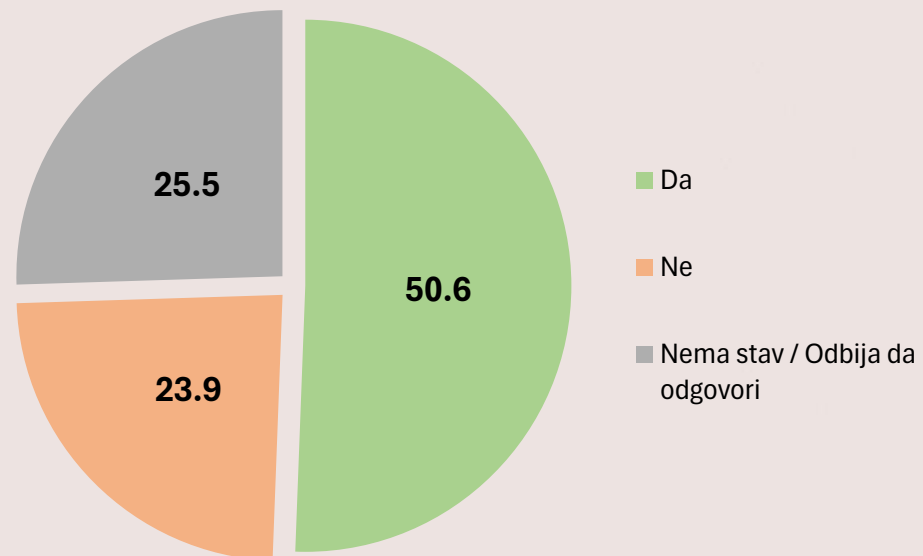
#ConfidenceBuilding

Za koje suđenje ste čuli?

Slučaj "Deportacija" je najpoznatiji među ispitanicima/ama (31,1%), dok značajan broj njih (27,6%) ne zna ili se ne sjeća nijednog suđenja.

Da li smatrate da država Crna Gora, ukoliko sud to utvrdi, treba da isplaćuje odštetu žrtvama ratnih zločina?

Više od polovine ispitanika/ca (50,6%) smatra da bi država Crna Gora, ukoliko sud to utvrdi, trebalo da isplaćuje odštetu žrtvama ratnih zločina.

S druge strane, 23,9% ne podržava ovu ideju, dok 25,5% nema stav ili odbija da odgovori.

OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

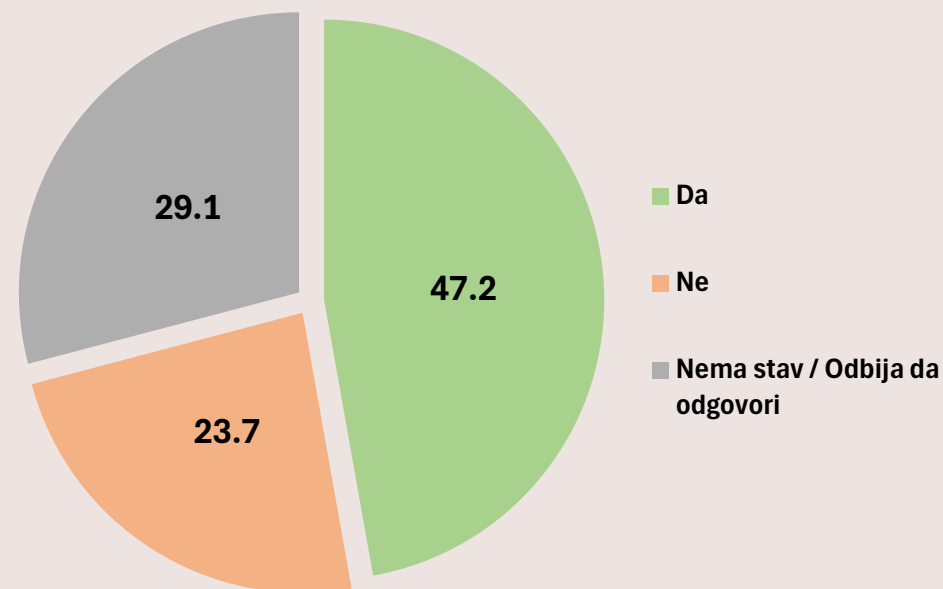
Tranziciona pravda
za pomirenje

#ConfidenceBuilding

Da li smatrate da je potreban poseban sistem zaštite svjedoka u suđenjima za ratne zločine 90ih?

Skoro polovina ispitanika/ca (47,2%) smatra da je potreban poseban sistem zaštite svjedoka u suđenjima za ratne zločine iz 90-ih, dok 23,7% ne vidi potrebu za takvim sistemom, a skoro 30% nema stav o ovom pitanju.

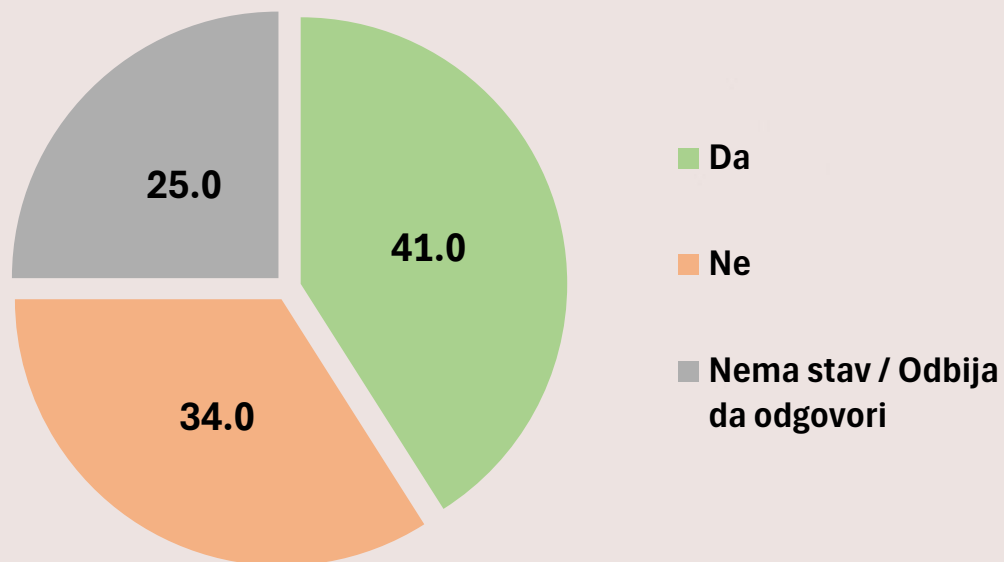
OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

#ConfidenceBuilding

Da li podržavate ekstradiciju (izručenje) crnogorskih državljana drugim državama u slučaju suđenja za ratne zločine 90ih?

Oko 40% ispitanika/ca podržava ekstradiciju (izručenje) crnogorskih državljana drugim državama u slučaju suđenja za ratne zločine iz 90-ih, dok se 34% tome protivi.

Dodatnih 25% nema stav ili odbija da odgovori.

OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

#ConfidenceBuilding

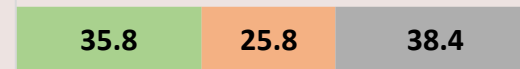
U kojoj mjeri slažete sa sljedećim tvrdnjama?

Većina ispitanika/ca ima različite stavove o odgovornosti za ratove 90-ih, pri čemu su odgovori grupisani u **pozitivne** ("uglavnom se slažem" + "potpuno se slažem") i **negativne** ("uopšte se ne slažem" + "uglavnom se ne slažem") stavove.

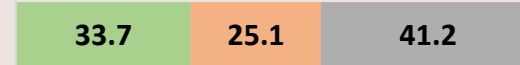
- **Ideja da su sve strane podjednako odgovorne za ratove 90-ih** dijeli ispitanike/ce – **35,8%** se slaže s ovom tvrdnjom, dok **38,4%** izražava neslaganje. Oko **25,8%** ima neutralan stav.
- **Tvrdnja da su sve strane počinile podjednako teške zločine** dobila je **33,7%** podrške, dok se **41,2%** ne slaže s njom, što ukazuje na preovladavanje stava da odgovornost nije ravnomjerno raspoređena.
- **Ideju da su pripadnici sopstvene nacije počinili najteže zločine** odbacuje **71,8%** ispitanika/ca, dok se s njom slaže samo **10,1%**, što pokazuje jak otpor ovoj percepciji.
- **Tvrdnja da su pripadnici sopstvene nacije najviše stradali tokom ratova** dobila je **39,3%** saglasnosti, dok **32,5%** ispitanika/ca ne dijeli ovaj stav, što ukazuje na podjeljeno viđenje stradanja u ratovima.
- **Najveću saglasnost ispitanici/e su izrazili s tvrdnjom da su za zločine odgovorni pojedinci, a ne nacije** – čak **54,2%** se slaže s ovim stavom, dok mu se protivi samo **18,6%**.

Ukratko, **među ispitanicima/ama dominira stav da su odgovornost za ratne zločine snosili pojedinci, a ne čitavi narodi, dok su mišljenja o ravnopravnoj odgovornosti svih strana i o stradanju različitih nacija značajno podjeljena.**

Sve strane su podjednako odgovorne za ratove 90ih na prostoru bivše Jugoslavije

Sve strane su počinile podjednako teške zločine

Pripadnici moje nacije su počinili najteže zločine tokom ratova 90ih.

Pripadnici moje nacije su najviše stradali tokom ratova 90ih.

Za zločine su odgovorni pojedinci, a ne nacije.

■ Potpuno i uglavnom se slažem ■ I slažem se i ne slažem se
■ Uopšte i uglavnom se ne slažem

OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

#ConfidenceBuilding

U kojoj mjeri se slažete sa sljedećim tvrdnjama?

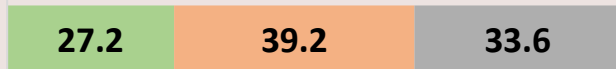
Osnovni cilj Haškog tribunala bio je da procesuiraj najodgovornija lica za ratne zločine. Da li se slažete s tvrdnjom da je...

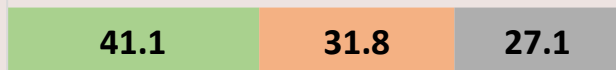
Haški tribunal bio je selektivan u svom radu

Rad Haškog tribunala je značajan za regionalno pomirenje

Pravosnažne presude Haškog tribunala moraju svi poštovati.

■ Potpuno i uglavnom se slažem
 ■ I slažem se i ne slažem se
 ■ Uopšte i uglavnom se ne slažem

Mišljenja ispitanika/ca o radu **Haškog tribunala** su **podijeljena**, pri čemu su odgovori grupisani u **pozitivne** ("uglavnom se slažem" + "potpuno se slažem") i **negativne** ("uopšte se ne slažem" + "uglavnom se ne slažem") stavove.

- **Tvrdnja da je Haški tribunal ispunio svoj osnovni cilj – procesuiranje najodgovornijih za ratne zločine** dobila je **27,1%** saglasnosti, dok se **34,5%** ispitanika ne slaže s tim, što ukazuje na dominaciju skeptičnih stavova prema radu suda. Neutralno po ovom pitanju je **38,4%** ispitanika/ca.
- **Percepcija da je Haški tribunal bio selektivan u svom radu** ima značajnu podršku – **35,1%** se slaže s ovom tvrdnjom, dok **27,3%** izražava neslaganje, što sugerira da dio ispitanika/ca vjeruje u nepristrasnost suda, dok drugi smatraju da je bio pristrasan. Oko **37,6%** ispitanika zauzima neutralan stav.
- **Mišljenje da je rad Haškog tribunala značajan za regionalno pomirenje** podjeljeno je – **27,2%** ispitanika vidi njegov rad kao pozitivan za pomirenje, dok **33,6%** smatra suprotno. **39,2%** zauzima neutralan stav, što ukazuje na veliki procenat onih koji nemaju jasno definisan stav o uticaju suda na pomirenje.
- **Najveću podršku dobila je tvrdnja da svi moraju poštovati pravosnažne presude Haškog tribunala** – **41,1%** se slaže s ovim stavom, dok **27,1%** ispitanika/ca smatra suprotno. Ovo ukazuje na relativno visoku podršku poštovanju presuda, ali i značajan dio populacije koji se s time ne slaže.

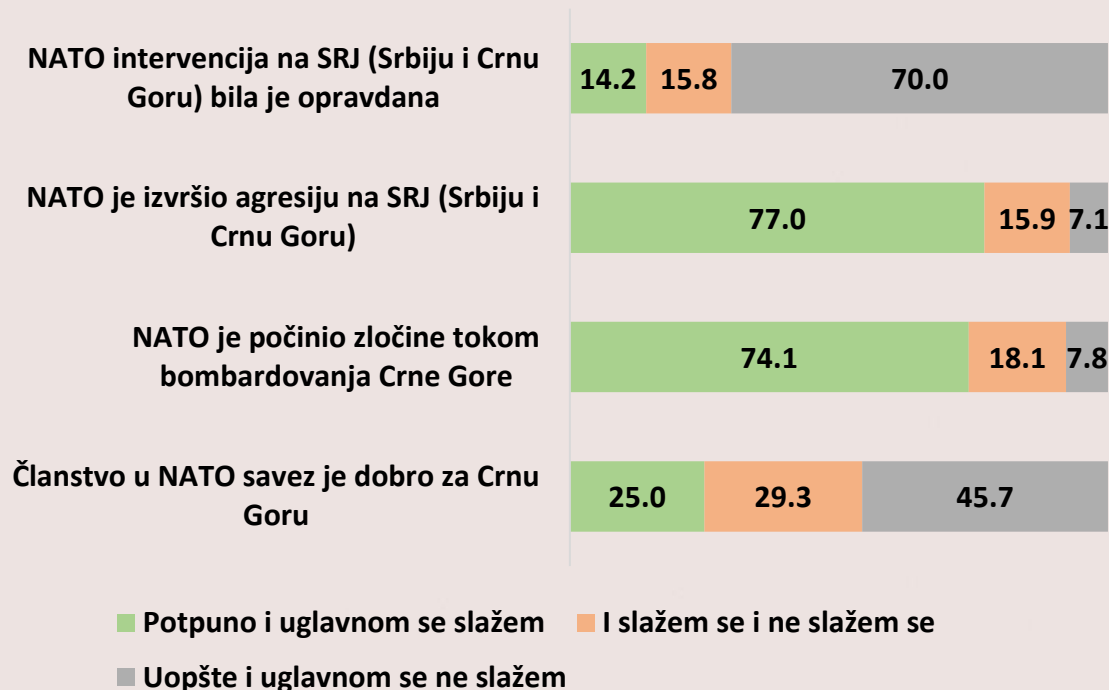
Generalno gledajući, među ispitanicima/ama postoji **skepticizam prema radu Haškog tribunala**, posebno u pogledu selektivnosti, ali i relativno visoka saglasnost s tim da presude ovog suda moraju biti poštovane. Takođe, veliki procenat neutralnih odgovora sugerira da značajan dio populacije nema čvrsto formiran stav o ovoj temi.

OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

#ConfidenceBuilding

U kojoj mjeri slažete sa sljedećim tvrdnjama?

Mišljenja ispitanika o **NATO-u i njegovoj ulozi u intervenciji na SRJ (Srbiju i Crnu Goru)** su izraženo polarizovana, pri čemu su odgovori grupisani u **pozitivne ("uglavnom se slažem" + "potpuno se slažem")** i **negativne ("uopšte se ne slažem" + "uglavnom se ne slažem")** stavove.

- **Tvrdnja da je NATO intervencija bila opravdana** nailazi na snažno protivljenje – čak **70,0%** ispitanika ne smatra bombardovanje opravdanim, dok ga podržava samo **14,2%**, a **15,8%** zauzima neutralan stav.
- **Percepcija da je NATO izvršio agresiju na SRJ (Srbiju i Crnu Goru)** dominira među ispitanicima – čak **77,0%** se slaže sa ovom tvrdnjom, dok je svega **7,1%** osporava. Neutralnih odgovora ima **15,9%**, što ukazuje na široko rasprostranjen stav o NATO intervenciji kao agresiji.
- **Tvrdnja da je NATO počinio zločine tokom bombardovanja Crne Gore** takođe dobija visoku podršku – **74,1%** ispitanika smatra da su tokom bombardovanja počinjeni zločini, dok samo **7,8%** osporava ovu tvrdnju. Oko **18,1%** ispitanika nema jasan stav o ovom pitanju.
- **Pitanje članstva Crne Gore u NATO-u izaziva podjeljena mišljenja** – **30,2%** ispitanika podržava članstvo, dok mu se **45,7%** protivi. Veliki procenat neutralnih odgovora (**29,3%**) ukazuje na to da značajan dio ispitanika nema čvrsto formiran stav o ovom pitanju.

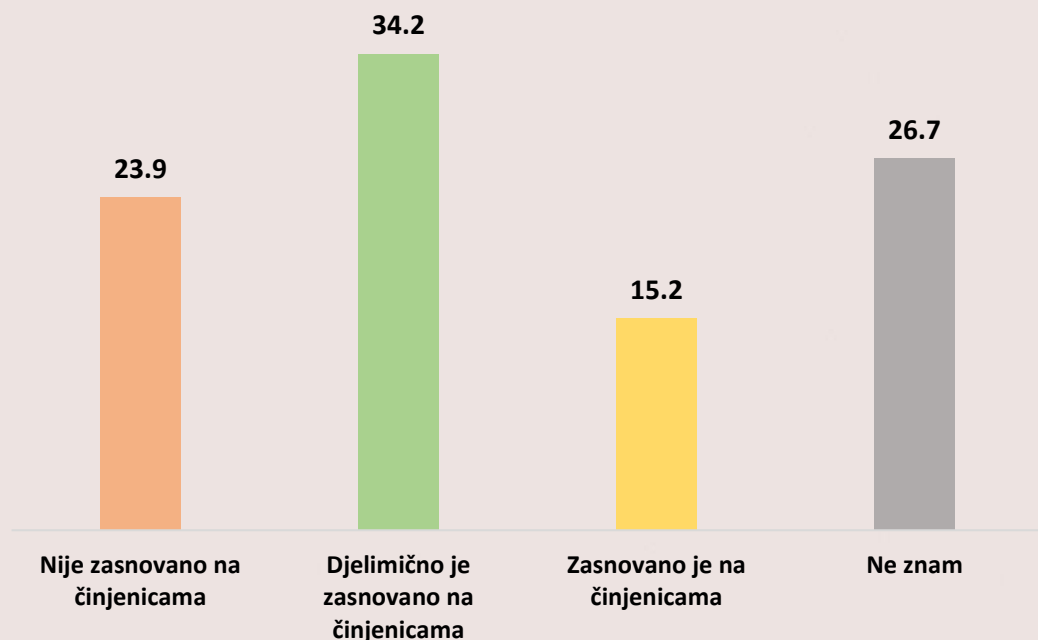
Znači, prevladava **negativan stav prema NATO intervenciji iz 1999. godine**, pri čemu većina smatra da je to bila agresija i da su tokom bombardovanja počinjeni zločini. Kada je riječ o članstvu Crne Gore u NATO-u, mišljenja su znatno podjeljenija, ali i dalje sa značajnim procentom protivnika.

OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

#ConfidenceBuilding

Kako ocjenjujete izvještavanje medija u Crnoj Gori o ratnim zločinima iz 90-ih – da li je zasnovano na činjenicama?

Većina ispitanika/ca izražava skepticizam u pogledu objektivnosti medijskog izvještavanja o ratnim zločinima iz 90-ih – 23,9% (zbir negativnih odgovora) smatra da ono nije zasnovano na činjenicama, dok samo 15,2% (zbir pozitivnih odgovora) vjeruje da jeste.

Najveći dio ispitanika/ca (34,2%) zauzima neutralan stav, ocjenjujući da je izvještavanje djelimično tačno, dok 26,7% nema stav ili odbija da odgovori.

Podaci ukazuju na nizak nivo povjerenja u medijsko predstavljanje ove teme, ali i na značajan dio populacije koji nema jasan sud o tome.

OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda
za pomirenje

#ConfidenceBuilding

OBRAZOVANJE ZA BUDUĆNOST

Tranziciona pravda za pomirenje

#ConfidenceBuilding

Finansira
Evropska unija

Centar za
građansko
obrazovanje

Centre
for Civic
Education

